

III.

VÁNDORLÁSI HIPOTÉZISEK

AZ 1986–2006-OS IDŐSZAKRA SZÓLÓ TERÜLETI NÉPESSÉG-
ELŐRESZÁMÍTÁSOK VÁNDORLÁSI HIPOTÉZISEI

1. Bevezetés

Az 1981–2001-es időszakra szóló népességelőreszámításokban – Magyarországon első ízben – területi előreszámítások átfogó rendszerre készült el. Ezzel megszűnt az országos népességelőreszámítás feltétlen prioritása, amennyiben az a területi előreszámítások egyszerű összegezésével állt elő. A területi felbontás – 57 területi alapegység, a megyeszékhelyek, a megyék többi városa, megyék községei – megvalósított egy alapfokú homogenizációt. Lehetővé tette nagyobb területi aggregátumok népességfejlődésének behatárolását és orientált a kisebb területek demográfiai fejlődésének tervezéséhez is. E népességelőreszámítások utóvizsgálatai azt mutatták, hogy a fenti felfogásban az 1981–1985 közöttre a becsült értékek kielégítően pontosak voltak, beváltak.

Az előreszámítások alapos szakmai vitái ugyanakkor feltárták, hogy ezeken az első kísérlet jegyei is megmutatkoznak, jellemzőek rájuk a területi népességelőreszámítások részben általános, részben mérsékelhető korlátai.

A területi felbontás részletezettségével párhuzamosan növekszik a becslések bizonytalansága. Ez a demográfiai események paramétereire éppúgy vonatkozik, mint az előreszámítás eredményeire. Alapproblémát jelent, hogy a demográfiai előreszámítási módszerek lényegében determinisztikusak, ugyanakkor az országos esetszámok területi megjelenése véletlenszerű, ami a becslésnél, a tendenciák megítélésénél, sőt a számítások lebonyolításánál is számos nehézséget okoz.

Ma még hiányzik a szükséges területi mélységű jövőkép, ismereteink gyorsan csökkennek az országostól a kisebb egységek felé haladva. Az országos demográfiai folyamatokat ma még nem tudjuk kielégítően felbontani erősen differenciált területi folyamatokra, illetve

ezekből felépíteni. A területi orientációjú döntéseket csak kezdetleges fokon tudjuk "lejátsszani". Emellett a népességelőreszámítások területi bontása az igényeknek megfelelően túlment a regionális kutatások alapvető érdeklődési körén (megyék) és a kutatás ma még viszonylag kevés támpontot tud nyújtani a területi hipotézisek kialakításához.

A népesedésnek a tágabb társadalmi-gazdasági rendszerben elfoglalt helyéről, kölcsönös kapcsolataikról regionális szinten ma még kevés az ismeretünk. Ezen kívül a múltat általában rövidebb időszakra ismerjük még jelenség szinten is, mint ameddig előre vetítünk. A területi folyamatokban a múlt nagy átalakulásokkal jellemezhető és éppen a közelmúlt az, ahol talán egy korszakváltás tanúi lehetünk. Az előreszámításban az új, jórészt még ki sem bontakozott tendenciákat kell megfogalmazni, ahelyett, hogy a jelenlegi reakciókat tételeznénk fel az új korosztályokra is. Ez a népességelőreszámítás legnagyobb érdeme lehet, de egyúttal a legnehezebb feladata is.

A területi népességelőreszámítások módszertana sok szempontból ma még nem eléggé alaposan kidolgozott a nemzetközi szakirodalomban. Ha csak a számítási algoritmust vesszük szemügyre, tudjuk, hogy jelenleg a nem zárt népeségekre alkalmazott vándorlási egyenleg-módszernek komoly hátrányai vannak, különösen egy országon belüli népességelőreszámításnál, ahol a kapcsolatok, a területi átrendeződési folyamatok nyomon követése alapvetőnek tűnik. A multiregionális elemzési-előreszámítási modellek, amelyeknek kifejlesztésében az IIASA jelentős eredményeket ért el, az utóbbi évtizedben, még nem jutottak olyan állapotba, hogy a korábbi előreszámításnál alkalmazhatók legyenek.

A hazai területi demográfiai adatbázis részletezettsége szinte egyedülálló elemzési-előreszámítási lehetőségeket kínál. Ugyanakkor ismertek ennek az adatbázisnak a bizonytalanságai is, melyet az 1984-ben bevezetett új lakcímbjelentési rendszer sem szüntetett meg.

Továbbra is fennáll a kettős lakcímbjelentési rendszer és ezzel összefüggésben a lakónépesség az elsődleges, s így a népszámlálások közötti továbbvezetett területi népességszámok is kisebb-nagyobb mértékben pontatlannak tekinthetők.

A korábbi előreszámítás ezért is alkalmazta az éves vándorlási statisztika helyett a népszámlálások közötti vándorlási egyenleget. Tudjuk azonban, hogy ennek összetevői és hatásai is bizonytalanok, hosszabb távon pedig kétséges, hogy az 1970-es években megfigyelt tendenciák akár megközelítően is érvényesek maradnak a jövőben, vagy kölcsönhatásuk a megelőzők szerint alakul.

A területi előreszámítások ma még nem képesek olyan külső tényezőket egzaktan figyelembe venni, mint a funkcionális közigazgatási változások. Ebből adódóan már rövid távon is pontatlanok lehetnek, azaz fiktív pontosságuk van, amit a tényadatok megfelelő homogenizálása után mérhetünk. Mindez természetesen nem érinti a területi népességelőreszámítások alapvető jelentőségét, csupán utal arra, hogy ezeknek a jellege különbözik az országos előreszámítástól. Utóbbinál a pontosság, a reprodukciós folyamat valósághű előrejelzése a követelmény. Területben viszont előtérbe kerül az orientáló funkció. Ezt már a korábbi előreszámítás is jól szolgálta, de bizonyos, hogy a regionális szemlélet terjedésével, ismereteink bővülésével, az elemzési-előreszámítási módszerek célzott továbbfejlesztésével az általános korlátokon belül a területi becslések pontossága is jelentősen javítható.

A területi előreszámítások eredményeinek, bővebb hipotéziseinek a tartalma átfogóbb beépülési lehetőséget tesz lehetővé a felhasználásban. Az alkalmazás ilyen bővülése nemcsak a döntéshozók számára kedvező, de a demográfusokat is segíti a visszacsatolási folyamat alakításában.

2. A területi előreszámítások pontossága 1981-1985 között

Az 1981-2001 időszakra szóló területi népességelőreszámítások 1981-1985 közötti pontosságát - összevetve a tényadatokkal, elvégezve a közigazgatási homogenizálást és figyelembe véve a népszámlálások közötti területi népességadatok fokozódó statisztikai pontatlanságát is - az alábbiakkal jellemezhetjük:

- A főbb területi egységek (Budapest, a megyei városok, a megyeszékhelyek, a többi városok és a községek országos összesenjei) előreszámított népességszáma kielégítően pontos, 0,98 és 1,03 közötti relatív arányú. Ez azt je-

lentheti, hogy lényegében az 1970-es években mért városiasodási folyamat folytatódott, kisebb átrendeződésekkel. Kevésbé nőtt a megyeszékhelyek népessége, a községi népességfogyásnak csak 80 százaléka realizálódott. Ez elmozdulást jelent az előreszámításhoz képest a területi átrendeződésben, de a városiasodás lefékeződéséről, a községek népességmegtartó erejének érdemi növekedéséről még nem beszélhetünk.

- Budapest népessége tovább növekedett, még akkor is, ha leszámítjuk a statisztikai bizonytalanságot. Ez utal arra, hogy esetleg revideálnunk kell a budapesti vándorlási egyenleg rövid időn belüli jelentős csökkenéséről vallott nézetünket, hiszen a tények mást mutatnak.
- Az egész területi előreszámítás legérdekesebb eredménye a nagyon is különböző megyék népességének gyakorlatilag pontos előreszámítása. A megyék több mint felénél abszolút pontosságot értünk el, de a maximális eltérés sem nagyobb 2 százaléknál.
- Ugyanakkor a megyéken belüli kép igen differenciált, itt már számos jelentős eltérés mutatkozik. Jelentős felülbecslés van Székesfehérvárnál (5%), Egernél (5%), Kaposvárnál (7%), Nyíregyházánál (5%), Szombathelynél (7%). Általánosan jellemző, hogy a megyeszékhelyek népességfelütása mérséklődött a 70-es évekhez képest.

A többi városnál magasabb hibaszázalékot mutat: Bács-Kiskun megye (+5%), Borsod-Abaúj-Zemplén megye (+6%), Tolna megye (-5%) előreszámítása. A teljes kép itt jóval differenciáltabb, mint a megyeszékhelyeknél, ami - egyelőre ellentmondásosan - kisebb centrumok felé irányuló mozgásváltozást jelezhet. A községek népessége néhány megye: Bács-Kiskun (-4%), Fejér (-4%), Vas (-3%) kivételével az előreszámításhoz közelállóan alakult, de az alulbecslés elég konzekvens.

A területi előrebecslések tehát 1981–1985 között a nagyobb egységeknél lényegében eleget tettek az általános korlátokon belül elvárható pontossági követelményeknek, a részletesebb felbontásnál pedig viszonylag jól orientáltak. A megyén belüli differenciált pontosságú becslés valószínűleg nagymértékben visszavezethető arra, hogy az összmozgáson belül a megyén belüli mozgásoknak van döntő szerepe. A statisztikai adatok szerint az állandó lakóhelyváltoztatások 80–90, az ideiglenesek közel 50 százaléka a saját megyén belül realizálódik. A volumenek miatt a megyei szintű vándorlási egyenlegeknél kevesebbet lehet tévedni, mint a megyén belüli szaldóknál. A területi sajátosságok felmérésének pontosítása mellett tehát az előreszámítási módszertan fejlesztése is indokolttá vált a népességelőreszámítás utóvizsgálata alapján. A tudományos indítékok mellett, az adatbázisból adódó korlátok ellenére, ez a felismerés is abba az irányba hatott, hogy multiregionális előreszámítást készítsünk.

3. A területi népességelőreszámítás új módszere: multiregionális modell

Ha a népesség nem zárt, akkor a természetes népmozgalom mellett a vándorlások egyenlege, mint addíciós és perturbáló (zavaró) tényező is befolyásolja a népesség számát, nemek és korszertinti összetételét. Egy különálló területi egység (ország) esetében nincs is probléma azzal, ha csupán az egyenlegre mondunk hipotéziseket. A területi előreszámítások rendszerében, ahol a területi egységek intenzív kölcsönös kapcsolatban vannak, kétségesse válik az egyenleg-módszer: indokolt megjelölni a szaldó forrását, ahová irányul az elvándorlás, honnan származik a bevándorlás, milyen neműek és korúak vesznek részt a vándorlás folyamatában. A jelenlegi előreszámítás a vándorlást honnan-hová elv szerint becsüli előre. Ez a multiregionális modell lényege.

A területi egységek közötti vándorlásoknál elegendő az elvándorlásokkal foglalkozni, amennyiben azokat a célterületek szerint fel tudjuk osztani. A bevándorlás ugyanis az adott területi egységbe máshonnan irányuló vándorlások összegyűjtéséből képezhető. Az előreszámítás gépi programja pontosan így működik. Először minden területi egységre meghatározza az elvándorlások számát (nem, korév, vándorlás típusa szerint). Majd ezeket felosztja irányultság szerint, tehát

képezi a területek közötti vándorlásokat. Végül a bevándorlásokat összegezi területi egységenként képezi a vándorlási egyenleget és hozzáadja a népességhez.

A modell a következő rendszerváltozókat tartalmazza:

- TELV: teljes elvándorlási arány, az életút alatti összes lakóhelyváltogatások átlagos száma egy naptári év adatai alapján (a teljes termékenységi aránnyal analóg mutató);
- VE /X/: a korszecifikus elvándorlási intenzitások profilja (naptára), amely azt mutatja meg, hogy az összes elvándorlások hány százaléka realizálódik az egyes életkorokban;
- TAR: az elvándorlások megoszlása a befogadó területek szerint.

Minden változó férfi-nő, állandó-ideiglenes bontásban értenődő, ezenkívül a TAR megoszlások a valóságban korévenként is különböznek. Az előreszámítás során elvben minden paraméter az időtől is függ, ami a jelenlegi igényeken és lehetőségeken túli folyamat leírását kínálja. A készítőknak kiemelt szerepe van abban, hogy ezek közül mit tekintenek variánsnak.

A vándorlás folyamatának ilyen leírása alkalmas arra, hogy a népesség területi reprodukciós folyamatát pontosan kövesse. A modell nem előzmények nélküli a hazai demográfiában, már az 1970-es évek második felében az Intézetben elkészültek az első multiregionális táblák. De ilyen nagyszámú területi egységre és változó hipotézisekkel először a mostani előreszámításban alkalmaztuk.

A feladat elvégzésénél a változó paraméterek kiválasztása a legkritikusabb rész. Az általános esetben ugyanis többmillió nagyságrendű az adatszükséglet, ami nehezen becsülhető és áttekinthető. Ezért az alábbi megfontolásokat (munkahipotéziseket) alkalmaztuk:

- A korszecifikus elvándorlási arányszámok korszecinti megoszlása: (VE /X/) az 1985. évi szinten konstans marad.

Ezt az indokolja, hogy a megoszlások területileg kevésbé differenciáltak és időben is közel állandónak mutatkoznak.

- Az elvándorlások megoszlása a befogadó területek szerint (TAR) mutat ugyan kor- és nem specifikus különbségeket, de ezek nem túlságosan nagyok. A különbségek főként abból adódnak, milyen arányban vándorolnak egy adott területi egységbe egész családok. Az előreszámítás során a TAR megoszlásokat korszerint egységesnek, nemek szerint lényegében azonosnak vettük fel.
- A változó paramétereket - TELV, TAR - egyes jövőbeni időpontokra adtuk meg, a változások az időpontok között lineárisak.

A vándorlásokra kialakított hipotézist tehát két - időben változó - mutatószámra alakítottuk ki: a teljes elvándorlási arányra (TELV) nemek és a vándorlás típusa szerint, valamint az elvándorlók területi megoszlására (TAR) állandó-, ideiglenes bontásban. Mindkét paraméterre három - alacsony, közepes, magas elnevezésű - variáns készült.

A számítóprogram korrekt működéséhez sok technikai problémát kellett megoldani, melyek esetenként további egyszerűsítő feltételezéseket is megkívántak. A vándorlásokat úgy fogtuk fel, hogy csak az év végén, a születések és a halálozások után következnek be, természetesen az induló arányokat is ennek az elvnek megfelelően képeztük. A számítások eddigi tapasztalatai azt mutatják, hogy az előreszámítás eredményeit a technikai problémák csak minimális mértékben befolyásolják.

4. Az 1985. évi vándorlási adatok jellemzése

Az új előreszámításokban lehetőség nyílt arra, hogy a vándorlási adatokat ilyen területi bontásban áttekintsük. Újdonsága a felhasznált adatbázisnak, hogy a népesség korösszetételétől független mutatókkal operált és a településeken - területi egységen belüli vándorlásoknak központi szerepet ad. A belső vándorlások - melyek Budapest és a megyeszékhelyek esetében valóban településen belüli vándorlások, a városok és a községek esetében pedig részben településen belüli, részben város-város, község-község közötti mozgások - figyelem-

bevételeivel teljesebb képet kapunk a népesség általános mobilitási készségéről és a területek közötti kapcsolatok erősségéről (TELV, TAR).

Az állandó lakóhelyváltoztatások átlagos száma 1985-ben a férfiaknál 5,2, a nőknél 5,6 volt. A különbség feltehetően magyarázható a nők magasabb élettartamával, vagy a házasságkötéshez kapcsolódó költözésekkel. Az ideiglenes vándorlásoknál az arányok kisebbek és nemenként ellentétesek: 3,5 és 3,2 átlagos számot kaptunk. Ebben bizonyára a férfiak lakóhelyen kívüli munkavállalásai játszanak szerepet. A településhálózat hierarchiáján felfelé haladva a mozgás egyre intenzívebb. Az állandó elvándorlás teljes aránya férfi, nő bontásban 4,5-5,0 a községekben, 5,4-5,8 a városokban, 6,0-6,2 a megyeszékhelyeknél, végül Budapesten 5,0-5,4 lakhelyváltoztatás volt.

Az ideiglenes elvándorlásnál a mérték kisebb, de a különbségek településtípus szerint hasonlóak.

Ebben alapvetően a vándorlás lépcsőzetessége tükröződik, de magyarázó változók lehetnek a területi halandósági differenciák, a többszakaszos lakáshoz jutás a nagyvárosokban stb. A területi különbségekben jól megfigyelhető a mobilitási készség csökkenése keletről-nyugatra haladva. Az alföldi megyékben a lakóhelyváltoztatások száma 5-6, a nyugati részben 3-4 között van.

Általában a lakóhelyváltoztatások száma az állandó vándorlásoknál a családi életciklussal (keletkezés, növekedés, felbomlás), az ideiglenesnél inkább az egyéni életciklus egyes elemeivel (iskolázás, munkavállalás) áll összefüggésben. A mozgás motivációnak ható tényezők vizsgálatára az előreszámítás során több kutatásra váró témát jelelt ki. Az elvándorlás térbeli eloszlására általában jellemző az, hogy az állandó lakóhelyváltoztatás mozgástere szűk, az ideiglenesé nyitottabb.

Az állandó vándorlások döntő hányada a saját megyén belül zajlik: az arány a megyeszékhelyeknél 90%, a városoknál 86%, a községekben 83%. Ezenkívül Budapestnek van kitüntetett szerepe, különösen az ideiglenes vándorlásoknál (21%). A Budapestre és a saját megyébe irányuló mozgás hányada az állandó vándorlásoknál több mint 90%, az ideiglenesnél közel 60%.

A fővárosba költözők nagyobb hányada a községekből jön és oda is megy vissza. Vannak megyék, ahol ez egyszerű népeségcserét jelent, de vannak olyanok is, amelyek egyelőre még a főváros "tápterületei": Szabolcs, Nógrád, az alföldi térség.

A lakóhelyváltoztatások távolsága eltérő aszerint, hogy községből vagy városból indul. A városi mozgások mintegy fele megyén kívüli célpontot jelölt meg. A távolabbi térség migrációját befolyásolja az is, hogy a megye földrajzi fekvése mennyire központi. Fejér, Pest, Veszprém megye mozgáskapcsolatai a legmegosztottabbnak nevezhetők.

A területi egységen belüli vándorlások aránya a településhierarchián felfelé haladva növekszik, az általános urbanizációs folyamatnak megfelelően. A belső állandó vándorlások aránya a fővárosban 89%, a megyeszékhelyeknél 79%, a városoknál 74%, a községeknél 67%. Az ideiglenes vándorlások arányai kisebbek, de a tendenciájuk hasonló: 39%, 28%, 23%, 14%. Figyelemre méltó, hogy egy megyei lakos átlagosan a megye településtípusai között egyenlő arányban választja vándorlásának célterületét (a mozgás kellően megosztott). A Budapestre irányuló mozgás aránya ugyanakkor az állandó vándorlás esetében ennek csak töredéke, az ideiglenesnél viszont a kétszerese.

Ez ismételten a főváros egészen különleges koncentráló helyzetét hangsúlyozza, az összmozgáson belül a legnagyobb feszültséget jelenti. Ez a feszültség nemcsak térbeli vonatkozásban mondható el, hanem a mozgás eredet és célpontjai közötti környezeti különbségre, ami számos magatartásprobléma forrása lehet.

Fel kell hívni még a figyelmet arra, hogy az 1980-as évek elején néhány vonatkozásban lényeges változások mentek végbe a vándorlási egyenlegekben az 1970-es évekhez képest. Ezek a változások nagyságrendileg olyan jelentősek, hogy a vándorlási statisztika pontatlanságaival nem magyarázhatók. Szembetűnő a hagyományos nehézipari körzetek (Borsod, Komárom, Győr) vonzerejének csökkenése: pl. Miskolc vándorlási nyeresége például 1985-ben 81 fő volt, vagy egyes város összes negatív vándorlási egyenlege. Ez természetesen megmutatkozik a korábbi előreszámításban 1985-re jelzett és a statisztikailag mért egyenlegek helyenként igen éles különbségében is. Ezért az új előre-

számítás eredményei a természetes népmozgalom mellett a vándorlások miatt is kisebb-nagyobb mértékben eltérnek a korábbi számoktól.

Hipotéziseink az induló - 1985. évi - vándorlási differenciát erősen csökkentik, de teljesen nem szüntetik meg. A feladat elvégzése során ugyanis hátrányos volt az a körülmény, hogy a rendelkezésünkre álló idő alatt csupán az 1985. évi adatbázis feldolgozására és nem egy hosszabb időszak tendenciáira támaszkodhattunk.

5. A jelenlegi népességelőreszámítás vándorlási hipotézisei

A vándorlási hipotézisekben arra törekedtünk, hogy az előző előreszámítás alap gondolatait fejtsük ki úgy, hogy hipotézisek összhangban legyenek az új terület és településfejlesztési koncepcióval. Az előző előreszámítás a vándorlási nyereségek, veszteségek lényeges csökkenését jelölte meg hosszabb távon. A mozgás csillapodása térségi szinten sokféle képpen megvalósulhat. Egyik póluson elképzelhető a vándorlás jelenlegi területi irányultságainak változatlansága mellett a lakóhelyváltoztatások számának drasztikus csökkenésével. Másrészt létrejöhet stagnáló vagy növekvő általános mobilitási készség mellett is a területi eloszlás megfelelő módosulása esetén. A területi vizsgálatok is azt mutatják és a fejlesztési koncepció is azt jelöli meg célként, hogy az egyenlegek kívánatos csökkenése nem elsősorban a mobilitási készség csökkenéséből, hanem a kiegyensúlyozottabb térbeli eloszlás megvalósulásával, a vándorlások fokozottabb területi megosztásával jöjjön létre. Ezért a lakóhelyváltoztatások átlagos száma (TELV) csak kisebb mértékben változik a hipotézisekben, viszont jelentősebb átrendeződéseket tétéleztünk fel a térbeli megosztásban.

A vándorlásokra három hipotézist dolgoztunk ki, melyeket az előreszámítás változatainak analógiájára alacsony, közepes, magas változatnak nevezünk. Az elnevezés nem fejezi ki a hipotézisek lényegét, hiszen területben nézőpont kérdése, mit tekintünk alsó vagy felső változatnak. Sok esetben az azonos tendenciák kioltják egymást, például ha a mobilitási készség növekedésével párhuzamosan nő a belső vándorlások aránya. A hipotézisek lényege abban áll, hogy mindegyik lényegében "megvalósítja" a terület- és településfejlesztési koncepciót, de különböznek a megvalósítás időtávjában és részben a módjában. Ez az általános stratégia azonban nem egységesen érvényesül, hanem területi-

leg differenciáltan, ahol igyekeztünk figyelembe venni az egyes megyék sajátosságait.

Mindhárom hipotézis ugyanazokat a súlyponteltolódásokat vetíti előre a vándorlások térbeli eloszlásában (TAR). Fokozódik a megyék zártsága, mivel területükön belül vándorlási célpontokat nyújtanak, de ezen belül csökkennek a belső vándorlásban meglévő differenciák, így a megyék közötti mozgás alacsonyabb szinten kiegyenlítettebbé válik. Növekszik a megyeszékhelyeken belüli és város-város közötti mozgás a kialakult trendeknek megfelelően. Intenzívebb és kiegyensúlyozottabb lesz a község-város közötti lakosságcsere azáltal, hogy csökken a helybenmaradók aránya, amit ellensúlyoz a fiatal korösszetételű városokból a korszerű életfeltételeket biztosító községekbe irányuló vándorlások nagyobb aránya, végeredményben a községek javára. A községből elvándorlók megoszlása a megyeszékhely és a többi város között az utóbbi felé mozdul el. A kisebb városok szerepe általában növekszik a vándorlások befogadásában, különösen az ideiglenes lakóhelyváltoztatásoknál. Lényegesen csökken Budapest vonzása. A fővárosba irányuló állandó vándorlások aránya 10, az ideigleneseké 15%-kal mérséklődik, ami egy hosszabb időszak statisztikai ingadozásának felel meg.

A fentiekre vázolt térbeli megoszlás-módosulás az alacsony változatban lassan 2005-ig, a közepes változatban ütemesebben 2000-ig, a magas változatban gyorsan, 1995-ig valósul meg.

A hipotézisek másik paramétere, a lakóhelyváltoztatások száma (TELV) a terület- és településfejlesztési koncepció különböző időtávú megvalósulásának megfelelően, az arányosabb, kiegyenlítettebb belső vándormozgalom kialakítását szem előtt tartva változik.

Az alacsony változatban a mobilitás intenzitása nő, eszközként a lassan oldódó térbeli feszültségek levezetésére. A magas változatban a lakóhelyváltoztatások száma csökken, mivel a fejlesztés gyors ütemben valósul meg, a területi egységek fejlettsége látványosan közeledik, jelentősen mérséklődik a vonzás-taszítás. Ez a folyamat úgy megy végbe, hogy miközben a más fontos jellemzőkben közeledés történik, más új sajátosságok mentén differenciálódás alakul ki, ami egy távolabbi időszak migrációs áramlását jelentheti. A közeledés vonatkozásában sem azonos tartalmú az, hogy melyik közelít a másikhoz.

A közepes változatban a mobilitási készség lényegében stagnál, ami azt jelenti, hogy egy kiegyensúlyozott területi fejlődés mellett intenzív lakosságcsere valósul meg a területek között.

A lakóhelyváltogatások számára vonatkozó hipotézisek változásának intervalluma $\pm 10\%$ -os határok között van. Ezen belül csökkennek a férfiak és a nők mobilitása közötti különbségek és általában a területi differenciák is.

6. Megjegyzések a népességelőreszámítás eredményeihez

Az új előreszámítás a korábbihoz képest visszafogottabb térbeli átrendeződéssel számol. Ebben szerepet játszik a kiindulási állapot, ami az előző előreszámításhoz képest általában mérsékeltbb növekedést mutat a nagyvárosokban, kisebb csökkenést a községekben. A vándorlási hipotéziseket - a terület- és településfejlesztési koncepcióra támaszkodva - is ebbe az irányba erősítettük.

Az előreszámítások alapján a községek népessége az ezredfordulóig - nem számítva a várossá nyilvánításokat - 4-500 ezer fővel csökken, szemben a korábbi 6-700 ezer fővel. A megyeszékhelyek és a városok népességnövekedése az ezredfordulóig még folytatódik, ennek forrása azonban egyre inkább a fiatal korösszetételből létrejövő természetes szaporodás lesz, a vándorlási nyereség lecsökken, sőt esetenként előjelet vált. Budapest népességszáma a korábban jelzettnél lassabban csökken, a főváros - a jelenlegi közigazgatási határok között - még az ezredfordulón is kétmilliós.

A korábbi és jelen előreszámítás, a multiregionális módszer felhasználásával is megyei szinten hasonló eredményeket hozott.

Feltételezhető a jövőben is az, hogy a városlakók lesznek azok, akik a környezeti feszültségekre a legaktívabban reagálnak. Az előreszámítás térbeli átrendeződési folyamatainak megfelelő migrációs politikához valószínűleg a legközelebb állnak. Személyes döntéseiket befolyásoló irányítási politika ezekre a rétegekre oly módon kell haszon, hogy az a községi lakosság életkörülményeihez közelítsen. Ennek legalapvetőbb feltétele, egyúttal a térbeli kapcsolatokat erősítő módja, a műszaki és szociális infrastruktúra területi különbségeinek közeledése.

1. TELV-paraméterek

Alacsony változat

Sor	1 9 8 5				1 9 9 5					
	Férfi	Nő	Férfi	Nő	Férfi	Nő	Férfi	Nő		
	állandó		ideiglenes		állandó		ideiglenes			
Budapest	1	4,993	5,344	5,579	4,564	4,895	5,135	5,421	4,441	
Baranya	M	2	6,760	7,140	5,371	4,817	6,560	6,902	5,171	4,696
	V	3	7,895	8,362	3,599	3,229	7,603	7,996	3,611	3,266
	K	4	5,282	5,900	2,714	2,904	5,190	5,758	2,665	2,861
Bács-Kiskun	M	5	6,063	6,280	4,007	4,094	5,825	6,007	3,897	3,921
	V	6	5,547	6,086	2,966	3,200	5,229	5,617	2,953	3,122
	K	7	4,828	5,549	2,282	2,483	4,728	5,358	2,247	2,390
Békés	M	8	5,822	5,892	3,615	3,516	5,622	5,756	3,514	3,463
	V	9	5,551	5,903	3,277	3,373	5,288	5,518	3,170	3,200
	K	10	5,406	6,119	2,913	2,671	5,249	5,903	2,828	2,618
Borsod-Abaúj-Zemplén	M	11	6,135	6,523	5,127	4,534	5,928	6,312	4,924	4,571
	V	12	5,692	6,035	4,115	3,631	5,487	5,906	3,969	3,658
	K	13	4,762	5,288	3,392	2,954	4,605	5,137	3,347	2,959
Csongrád	M	14	5,753	5,680	5,475	5,126	5,654	5,663	5,195	5,032
	V	15	5,279	5,673	3,359	3,222	5,023	5,361	3,170	3,138
	K	16	4,673	5,311	2,517	2,511	4,459	5,049	2,443	2,440
Fejér	M	17	5,328	5,817	4,975	4,050	5,138	5,561	4,789	4,124
	V	18	5,633	5,824	4,399	3,586	5,476	5,546	4,241	3,911
	K	19	4,363	5,069	2,804	2,798	4,329	4,904	2,733	2,730
Győr-Sopron	M	20	5,387	5,360	4,047	3,834	5,147	5,291	3,924	3,733
	V	21	4,271	4,600	2,921	3,103	4,275	4,543	2,841	3,024
	K	22	3,339	3,752	1,958	1,908	3,404	3,784	1,875	1,850
Hajdú-Bihar	M	23	7,734	7,763	4,780	4,771	7,207	7,323	4,508	4,565
	V	24	4,964	5,493	2,622	2,642	4,813	5,353	2,594	2,623
	K	25	4,927	5,603	3,516	2,634	5,022	5,433	3,485	2,612
Heves	M	26	4,492	4,531	4,534	4,154	4,507	4,485	4,480	4,172
	V	27	5,924	5,710	3,755	3,268	5,717	5,600	3,739	3,319
	K	28	4,236	4,778	4,291	2,414	4,204	4,658	2,898	2,438
Komárom	M	29	7,250	7,600	4,950	4,163	6,944	7,285	4,900	4,102
	V	30	5,261	5,594	4,185	3,576	5,030	5,252	4,163	3,677
	K	31	4,302	4,675	2,659	2,446	4,320	4,530	2,680	2,469
Nógrád	M	32	6,027	6,405	3,938	3,589	5,690	6,173	3,826	3,632
	V	33	5,618	5,767	2,907	2,583	5,313	5,483	2,874	2,629
	K	34	4,149	4,384	2,985	1,870	3,977	4,206	2,961	1,878
Pest	V	35	4,410	4,784	3,576	3,619	4,320	4,716	3,581	3,624
	K	36	3,312	3,786	2,600	2,802	3,362	3,816	2,578	2,785
Somogy	M	37	6,231	6,352	3,694	4,005	5,881	6,140	3,580	3,878
	V	38	5,075	5,428	3,469	3,324	4,927	5,208	3,349	3,252
	K	39	4,913	5,567	2,515	2,590	4,819	5,325	2,427	2,564
Szabolcs-Szatmár	M	40	5,776	5,942	4,187	4,246	5,562	5,749	4,038	4,155
	V	41	5,853	6,002	4,550	3,865	5,588	5,766	4,490	3,701
	K	42	4,848	5,374	4,992	3,238	4,852	5,163	4,920	3,344
Szolnok	M	43	6,454	6,730	6,087	5,460	6,077	6,372	5,787	5,256
	V	44	5,544	5,977	3,297	2,916	5,258	5,668	3,148	2,956
	K	45	4,804	5,284	3,523	2,958	4,713	5,187	3,451	3,030
Tolna	M	46	6,971	6,862	4,023	4,451	6,508	6,445	3,899	4,221
	V	47	5,173	6,020	3,680	3,216	4,946	5,829	3,552	3,135
	K	48	5,075	5,631	2,494	2,645	4,915	5,473	2,432	2,607
Vas	M	49	5,905	5,920	4,157	3,694	5,595	5,589	3,946	3,751
	V	50	4,847	5,278	2,443	2,738	4,672	5,080	2,388	2,596
	K	51	3,421	3,956	2,225	2,169	3,464	3,956	2,166	2,134
Veszprém	M	52	6,438	6,941	4,377	4,152	6,215	6,497	4,246	4,037
	V	53	5,883	6,207	3,817	3,636	5,663	5,818	3,660	3,402
	K	54	4,171	4,895	3,116	3,295	4,171	4,795	3,067	3,268
Zala	M	55	3,959	4,261	3,399	3,367	3,932	4,081	3,279	3,283
	V	56	4,668	4,785	3,215	3,133	4,502	4,661	3,082	3,052
	K	57	3,877	4,297	2,302	2,084	3,885	4,308	2,234	2,067

M = Megye

V = Város

K = Község

1. TELV-paraméterek

Közepes változat

Sor	1 9 8 5				2 0 0 0					
	Férfi	Nő	Férfi	Nő	Férfi	Nő	Férfi	Nő		
	állandó		ideiglenes		állandó		ideiglenes			
Budapest	1	4,993	5,344	5,579	4,564	5,047	5,298	5,517	4,707	
Baranya	M	2	6,760	7,140	5,371	4,817	6,653	7,001	5,372	4,801
	V	3	7,895	8,362	3,599	3,229	7,766	8,200	3,647	3,306
	K	4	5,282	5,900	2,714	2,904	5,449	5,940	2,746	2,941
Bács-Kiskun	M	5	6,063	6,280	4,007	4,094	5,982	6,166	4,008	4,029
	V	6	5,547	6,086	2,986	3,200	5,464	5,867	3,025	3,207
	K	7	4,828	5,549	2,282	2,483	4,849	5,494	2,289	2,458
Békés	M	8	5,822	5,892	3,615	3,516	5,771	5,860	3,635	3,545
	V	9	5,551	5,903	3,277	3,373	5,465	5,788	3,292	3,364
	K	10	5,406	6,119	2,913	2,671	5,447	6,021	2,876	2,662
Borsod-Abaúj-Zemplén	M	11	6,135	6,523	5,127	4,534	6,098	6,456	5,088	4,593
	V	12	5,692	6,035	4,115	3,631	5,612	6,058	4,081	3,711
	K	13	4,762	5,288	3,392	2,954	4,735	5,282	3,398	2,988
Csongrád	M	14	5,753	5,680	5,475	5,126	5,791	5,768	5,400	5,119
	V	15	5,279	5,673	3,359	3,222	5,230	5,567	3,295	3,224
	K	16	4,673	5,311	2,517	2,511	4,675	5,257	2,557	2,524
Fejér	M	17	5,328	5,817	4,975	4,050	5,287	5,706	4,895	4,115
	V	18	5,633	5,824	4,399	3,586	5,624	5,718	4,358	3,983
	K	19	4,363	5,069	2,804	2,798	4,444	5,050	2,817	2,814
Győr-Sopron	M	20	5,387	5,360	4,047	3,834	5,283	5,365	4,026	3,851
	V	21	4,271	4,600	2,921	3,103	4,346	4,615	2,934	3,101
	K	22	3,339	3,752	1,958	1,908	3,437	3,803	1,972	1,932
Hajdú-Bihar	M	23	7,734	7,763	4,780	4,771	7,518	7,567	4,685	4,711
	V	24	4,964	5,493	2,622	2,642	4,980	5,473	2,643	2,663
	K	25	4,927	5,603	3,516	2,634	5,036	5,597	3,538	2,727
Heves	M	26	4,492	4,531	4,534	4,154	4,574	4,589	4,562	4,170
	V	27	5,924	5,710	3,755	3,268	5,909	5,762	3,797	3,395
	K	28	4,236	4,778	2,921	2,414	4,282	4,781	2,942	2,446
Komárom	M	29	7,250	7,600	4,950	4,163	7,128	7,488	4,963	4,263
	V	30	5,261	5,594	4,185	3,576	5,213	5,500	4,241	3,739
	K	31	4,302	4,675	2,659	2,446	4,382	4,681	2,715	2,504
Nógrád	M	32	6,027	6,405	3,938	3,589	5,940	6,330	3,945	3,675
	V	33	5,618	5,767	2,907	2,583	5,550	5,709	2,934	2,687
	K	34	4,149	4,384	2,985	1,870	4,190	4,403	3,013	1,952
Pest	M	35	4,410	4,784	3,576	3,619	4,436	4,790	3,614	3,653
	V	36	3,312	3,786	2,600	2,802	3,441	3,866	2,637	2,832
	K	37	6,231	6,352	3,694	4,005	6,170	6,284	3,666	3,969
Somogy	M	38	5,075	5,428	3,469	3,324	5,049	5,319	3,450	3,306
	V	39	4,913	5,567	2,515	2,590	4,944	5,470	2,494	2,609
	K	40	5,776	5,942	4,187	4,246	5,736	5,932	4,132	4,219
Szabolcs-Szatmár	M	41	5,853	6,002	4,550	3,865	5,794	5,959	4,565	3,823
	V	42	4,848	5,374	4,992	3,238	4,985	5,363	4,993	3,462
	K	43	6,454	6,730	6,087	5,460	6,349	6,634	5,971	5,465
Szolnok	M	44	5,544	5,977	3,297	2,916	5,490	5,892	3,260	3,019
	V	45	4,804	5,284	3,523	2,958	4,833	5,263	3,498	3,044
	K	46	4,971	6,862	4,023	4,451	6,767	6,694	3,990	4,355
Tolna	M	47	5,173	6,020	3,680	3,216	5,147	5,969	3,669	3,246
	V	48	5,075	5,631	2,494	2,645	5,012	5,550	2,477	2,668
	K	49	5,905	5,920	4,157	3,694	5,722	5,712	4,130	3,744
Vas	M	50	4,847	5,278	2,443	2,738	4,814	5,143	2,489	2,700
	V	51	3,421	3,956	2,225	2,169	3,565	4,022	2,241	2,213
	K	52	6,438	6,941	4,377	4,152	6,296	6,603	4,330	4,160
Veszprém	M	53	5,883	6,207	3,817	3,636	5,796	5,969	3,773	3,611
	V	54	4,171	4,895	3,116	3,295	4,236	4,839	3,148	3,309
	K	55	3,959	4,261	3,399	3,367	4,080	4,223	3,388	3,391
Zala	M	56	4,668	4,785	3,215	3,133	4,621	4,740	3,207	3,167
	V	57	3,877	4,297	2,302	2,084	3,962	4,355	2,318	2,125

M = Megye

V = Város

K = Község

1. TELV-paraméterek

Magas változat

Sor	1 9 8 5				2 0 0 5					
	Férfi	Nő	Férfi	Nő	Férfi	Nő	Férfi	Nő		
	állandó		ideiglenes		állandó		ideiglenes			
Budapest	1	4,993	5,344	5,579	4,564	5,268	5,501	5,623	5,108	
Baranya	M	2	6,760	7,140	5,371	4,817	6,741	7,087	5,639	4,936
	V	3	7,895	8,362	3,599	3,229	7,939	8,417	3,711	3,386
	K	4	5,282	5,900	2,714	2,904	5,849	6,196	2,865	3,061
Bács-Kiskun	M	5	6,063	6,280	4,007	4,094	6,163	6,341	4,157	4,151
	V	6	5,547	6,086	2,986	3,200	5,749	6,128	3,133	3,322
	K	7	4,828	5,549	2,282	2,483	5,018	5,656	2,347	2,540
Békés	M	8	5,822	5,892	3,615	3,516	5,952	5,987	3,804	3,663
	V	9	5,551	5,903	3,277	3,373	5,671	6,110	3,460	3,580
	K	10	5,406	6,119	2,913	2,671	5,724	6,145	2,928	2,718
Borsod-Abaúj-Zemplén	M	11	6,135	6,523	5,127	4,534	6,312	6,625	5,294	4,641
	V	12	5,692	6,035	4,115	3,631	5,753	6,269	4,219	3,808
	K	13	4,762	5,288	3,392	2,954	4,899	5,474	3,467	3,039
Csongrád	M	14	5,753	5,680	5,475	5,126	5,985	5,937	5,648	5,232
	V	15	5,279	5,673	3,359	3,222	5,490	5,805	3,440	3,338
	K	16	4,673	5,311	2,517	2,511	4,964	5,515	2,723	2,640
Fejér	M	17	5,328	5,817	4,975	4,050	5,473	5,862	5,009	4,124
	V	18	5,633	5,824	4,399	3,586	5,819	5,911	4,501	4,211
	K	19	4,363	5,069	2,804	2,798	4,625	5,237	2,933	2,930
Győr-Sopron	M	20	5,387	5,360	4,047	3,834	5,429	5,466	4,154	4,013
	V	21	4,271	4,600	2,921	3,103	4,465	4,717	3,061	3,204
	K	22	3,339	3,752	1,958	1,908	3,513	3,844	2,105	2,050
Hajdú-Bihar	M	23	7,734	7,763	4,780	4,771	7,861	7,826	4,888	4,885
	V	24	4,964	5,493	2,622	2,642	5,208	5,626	2,714	2,723
	K	25	4,927	5,603	3,516	2,634	5,091	5,813	3,615	2,912
Heves	M	26	4,492	4,531	4,534	4,154	4,690	4,748	4,680	4,172
	V	27	5,924	5,710	3,755	3,268	6,159	5,994	3,889	3,539
	K	28	4,236	4,778	2,921	2,414	4,401	4,947	3,008	2,468
Komárom	M	29	7,250	7,600	4,950	4,163	7,332	7,720	5,050	4,512
	V	30	5,261	5,594	4,185	3,576	5,442	5,798	4,363	3,877
	K	31	4,302	4,675	2,659	2,446	4,491	4,884	2,780	2,569
Nógrád	M	32	6,027	6,405	3,938	3,589	6,243	6,513	4,106	3,762
	V	33	5,618	5,767	2,907	2,583	5,843	5,992	3,024	2,799
	K	34	4,149	4,384	2,985	1,870	4,487	4,672	3,091	2,078
Pest	V	35	4,410	4,784	3,576	3,619	4,599	4,876	3,671	3,704
	K	36	3,312	3,786	2,600	2,802	3,590	3,958	2,728	2,905
Somogy	M	37	6,231	6,352	3,694	4,005	6,535	6,452	3,770	4,078
	V	38	5,075	5,428	3,469	3,324	5,203	5,431	3,579	3,372
	K	39	4,913	5,567	2,515	2,590	5,121	5,631	2,577	2,674
Szabolcs-Szatmár	M	40	5,776	5,942	4,187	4,246	5,955	6,173	4,238	4,295
	V	41	5,853	6,002	4,550	3,865	6,050	6,201	4,670	3,971
	K	42	4,848	5,374	4,992	3,238	5,208	5,625	5,090	3,694
Szolnok	M	43	6,454	6,730	6,087	5,460	6,677	6,951	6,177	5,746
	V	44	5,544	5,977	3,297	2,916	5,780	6,162	3,398	3,136
	K	45	4,804	5,284	3,523	2,958	5,003	5,357	3,551	3,090
Tolna	M	46	4,971	6,862	4,023	4,451	7,044	6,971	4,099	4,501
	V	47	5,173	6,020	3,680	3,216	5,406	6,138	3,822	3,405
	K	48	5,075	5,631	2,494	2,645	5,120	5,625	2,532	2,757
Vas	M	49	5,905	5,920	4,157	3,694	5,831	5,807	4,366	3,751
	V	50	4,847	5,278	2,443	2,738	4,991	5,183	2,638	2,826
	K	51	3,421	3,956	2,225	2,169	3,747	4,133	2,346	2,324
Veszprém	M	52	6,438	6,941	4,377	4,152	6,356	6,632	4,426	4,327
	V	53	5,883	6,207	3,817	3,636	5,944	6,092	3,910	3,882
	K	54	4,171	4,895	3,116	3,295	4,344	4,880	3,267	3,368
Zala	M	55	3,959	4,261	3,399	3,367	4,319	4,399	3,529	3,543
	V	56	4,668	4,785	3,215	3,133	4,765	4,831	3,372	3,332
	K	57	3,877	4,297	2,302	2,084	4,094	4,438	2,434	2,217

M = Megye

V = Város

K = Község

2. TAR-megoszlás

Hipotézis-állandó

Jövő

Terület	Buda- pest	Megye- szék- hely	Város	Köz- ség	Megyén belül	Negyén kívül	Megyén belül+ Buda- pest	Megyén kívül Budapest nélkül
Budapest	0,888	0	0,020	0,040	0,060	0,940	0,948	0,052
Baranya		Pécs 0,015	0,030	0,070	0,970	0,030	0,985	0,015
		Városok 0,010	0,760	0,100	0,930	0,070	0,940	0,060
		Községek 0,010	0,120	0,600	0,840	0,160	0,850	0,150
Bács-Kiskun		Kecskemét 0,023	0,040	0,060	0,960	0,040	0,983	0,017
		Városok 0,022	0,050	0,800	0,100	0,900	0,050	0,028
		Községek 0,025	0,100	0,120	0,680	0,900	0,100	0,025
Békés		Békéscsaba 0,018	0,040	0,080	0,970	0,030	0,988	0,012
		Városok 0,022	0,040	0,760	0,150	0,950	0,050	0,028
		Községek 0,025	0,090	0,120	0,680	0,890	0,110	0,085
Borsod-Abaúj-Zemplén		Miskolc 0,029	0,030	0,110	0,940	0,060	0,969	0,031
		Városok 0,033	0,070	0,800	0,090	0,960	0,040	0,007
		Községek 0,034	0,100	0,100	0,650	0,850	0,150	0,116
Csongrád		Szeged 0,018	0,025	0,070	0,955	0,045	0,973	0,027
		Városok 0,013	0,080	0,760	0,100	0,940	0,060	0,047
		Községek 0,011	0,100	0,100	0,600	0,800	0,200	0,189
Fejér		Székesfehérvár 0,038	0,030	0,120	0,950	0,050	0,988	0,012
		Városok 0,042	0,040	0,700	0,120	0,860	0,140	0,098
		Községek 0,043	0,120	0,100	0,600	0,820	0,180	0,137
Győr-Sopron		Győr 0,030	0,020	0,080	0,940	0,060	0,970	0,030
		Városok 0,027	0,070	0,800	0,070	0,940	0,060	0,033
		Községek 0,017	0,100	0,100	0,620	0,820	0,180	0,163
Hajdú-Bihar		Debrecen 0,019	0,025	0,070	0,945	0,055	0,964	0,036
		Városok 0,022	0,080	0,750	0,120	0,950	0,050	0,028
		Községek 0,036	0,150	0,100	0,610	0,860	0,140	0,104
Heves		Eger 0,042	0,030	0,120	0,950	0,050	0,992	0,008
		Városok 0,042	0,040	0,800	0,110	0,950	0,050	0,008
		Községek 0,040	0,090	0,100	0,600	0,790	0,210	0,170
Komárom		Tatabánya 0,024	0,050	0,070	0,920	0,080	0,944	0,056
		Városok 0,036	0,070	0,750	0,100	0,920	0,080	0,044
		Községek 0,027	0,100	0,100	0,600	0,800	0,200	0,173
Nógrád		Salgótarján 0,032	0,025	0,100	0,955	0,045	0,987	0,013
		Városok 0,041	0,060	0,750	0,110	0,920	0,080	0,039
		Községek 0,045	0,100	0,100	0,600	0,800	0,200	0,155
Pest		Pest város 0,137	0	0,720	0,100	0,820	0,180	0,043
		Pest község 0,169	0	0,100	0,600	0,700	0,300	0,069
Somogy		Kaposvár 0,025	0,025	0,140	0,945	0,055	0,970	0,030
		Városok 0,034	0,050	0,750	0,120	0,920	0,080	0,046
		Községek 0,026	0,100	0,100	0,600	0,800	0,200	0,174
Szabolcs-Szatmár		Nyíregyháza 0,031	0,020	0,100	0,920	0,080	0,951	0,049
		Városok 0,042	0,050	0,800	0,100	0,950	0,050	0,008
		Községek 0,061	0,100	0,100	0,600	0,800	0,200	0,139
Szolnok		Szolnok 0,033	0,030	0,100	0,930	0,070	0,963	0,037
		Városok 0,032	0,050	0,800	0,070	0,920	0,080	0,048
		Községek 0,039	1,100	0,100	0,650	0,850	0,150	0,111
Tolna		Szekszárd 0,020	0,030	0,130	0,960	0,040	0,980	0,020
		Városok 0,023	0,040	0,800	0,100	0,940	0,060	0,037
		Községek 0,024	0,100	0,100	0,600	0,800	0,200	0,176
Vas		Szombathely 0,025	0,030	0,100	0,930	0,070	0,955	0,045
		Városok 0,029	0,080	0,750	0,100	0,930	0,070	0,041
		Községek 0,020	0,150	0,100	0,580	0,830	0,170	0,150
Veszprém		Veszprém 0,030	0,045	0,100	0,945	0,055	0,975	0,025
		Városok 0,028	0,060	0,300	0,080	0,940	0,060	0,032
		Községek 0,027	0,100	0,180	0,580	0,860	0,140	0,113
Zala		Zalaegerszeg 0,037	0,045	0,090	0,725	0,075	0,962	0,038
		Városok 0,034	0,050	0,750	0,120	0,920	0,080	0,046
		Községek 0,024	0,120	0,180	0,580	0,880	0,120	0,096
Átlag			0,311	0,304	0,269	0,884	0,116	0,068
Megyeszékhely-átlag			0,819	0,031	0,095	0,945	0,055	0,072
Városátlag			0,035	0,055	0,763	0,103	0,927	0,038
Községátlag			0,037	0,108	0,112	0,612	0,124	0,137

2. TAR-megoszlás

Hipotézis-állandó

1985

Terület	Buda- pest	Megye- szék- hely	Város	Község	Megyén belül	Megyén kívül	
Budapest	0,888	0	0,018	0,036	0,054	0,946	
Baranya	Pécs	0,017	0,825	0,019	0,086	0,930	0,070
	Városok	0,012	0,043	0,779	0,102	0,924	0,076
	Községek	0,011	0,130	0,109	0,648	0,887	0,113
Bács-Kiskun	Kecskemét	0,025	0,826	0,018	0,072	0,916	0,084
	Városok	0,024	0,022	0,761	0,100	0,883	0,117
	Községek	0,028	0,052	0,103	0,715	0,869	0,131
Békés	Békéscsaba	0,020	0,791	0,037	0,080	0,907	0,093
	Városok	0,024	0,021	0,775	0,090	0,886	0,114
	Községek	0,027	0,048	0,089	0,727	0,863	0,137
Borsod-Abaúj-Zemplén	Miskolc	0,032	0,789	0,022	0,102	0,913	0,087
	Városok	0,037	0,028	0,694	0,133	0,855	0,145
	Községek	0,038	0,084	0,110	0,687	0,880	0,120
Csongrád	Szeged	0,020	0,847	0,012	0,056	0,916	0,084
	Városok	0,015	0,039	0,807	0,062	0,908	0,092
	Községek	0,012	0,140	0,088	0,643	0,871	0,129
Fejér	Székesfehérvár	0,042	0,767	0,015	0,101	0,883	0,117
	Városok	0,047	0,015	0,676	0,143	0,834	0,166
	Községek	0,048	0,083	0,068	0,656	0,808	0,192
Győr-Sopron	Győr	0,033	0,808	0,011	0,088	0,908	0,092
	Városok	0,030	0,030	0,749	0,117	0,897	0,103
	Községek	0,019	0,119	0,089	0,696	0,904	0,096
Hajdú-Bihar	Debrecen	0,021	0,859	0,012	0,046	0,918	0,082
	Városok	0,024	0,053	0,784	0,058	0,895	0,105
	Községek	0,040	0,117	0,041	0,680	0,838	0,162
Heves	Eger	0,046	0,714	0,021	0,115	0,850	0,150
	Városok	0,047	0,015	0,716	0,123	0,854	0,146
	Községek	0,044	0,058	0,078	0,689	0,825	0,175
Komárom	Tatabánya	0,026	0,777	0,049	0,064	0,890	0,110
	Városok	0,040	0,035	0,735	0,096	0,866	0,134
	Községek	0,030	0,042	0,165	0,646	0,853	0,147
Nógrád	Salgótarján	0,036	0,801	0,014	0,096	0,911	0,089
	Városok	0,046	0,025	0,750	0,101	0,876	0,124
	Községek	0,050	0,072	0,074	0,668	0,813	0,187
Pest	Pest város	0,152	0	0,660	0,080	0,740	0,260
	Pest község	0,187	0	0,062	0,647	0,709	0,291
Somogy	Kaposvár	0,028	0,742	0,017	0,136	0,895	0,105
	Városok	0,038	0,019	0,708	0,118	0,844	0,156
	Községek	0,028	0,075	0,086	0,673	0,834	0,166
Szabolcs-Szatmár	Nyíregyháza	0,034	0,795	0,013	0,084	0,891	0,109
	Városok	0,046	0,018	0,739	0,106	0,863	0,137
	Községek	0,067	0,067	0,064	0,665	0,796	0,204
Szolnok	Szolnok	0,037	0,751	0,028	0,097	0,877	0,123
	Városok	0,036	0,025	0,778	0,053	0,856	0,144
	Községek	0,044	0,066	0,063	0,711	0,840	0,160
Tolna	Szekszárd	0,022	0,742	0,023	0,138	0,903	0,097
	Városok	0,025	0,017	0,759	0,087	0,863	0,137
	Községek	0,027	0,062	0,087	0,666	0,816	0,184
Vas	Szombathely	0,028	0,801	0,020	0,094	0,915	0,085
	Városok	0,032	0,052	0,730	0,091	0,873	0,127
	Községek	0,023	0,122	0,104	0,604	0,830	0,170
Veszprém	Veszprém	0,033	0,760	0,038	0,086	0,884	0,116
	Városok	0,031	0,033	0,747	0,050	0,831	0,169
	Községek	0,030	0,067	0,152	0,614	0,834	0,166
Zala	Zalaegerszeg	0,041	0,774	0,026	0,079	0,880	0,120
	Városok	0,037	0,023	0,704	0,109	0,836	0,164
	Községek	0,026	0,086	0,153	0,630	0,869	0,131
Átlag		0,052	0,284	0,285	0,283	0,852	0,148
Megyeszékhely-átlag		0,030	0,767	0,022	0,090	0,899	0,101
Városátlag		0,039	0,027	0,740	0,096	0,862	0,138
Községátlag		0,041	0,078	0,094	0,667	0,839	0,161

2. TAR-megosztás
Hipotézises bázisadat (ideiglenes)
Jövő

Terület		Buda- pest	Megyé- szék- hely	Város	Község	Megyén belül	Megyén kívül	Megyén belül+ Buda- pest	Megyén kívül Buda- pest nélkül
Budapest		0,393	0	0,030	0,070	0,100	0,900	0,493	0,507
Baranya	Pécs	0,113	0,300	0,030	0,120	0,450	0,550	0,563	0,437
	Városok	0,140	0,070	0,300	0,140	0,510	0,490	0,650	0,350
Bács-Kiskun	Községek	0,160	0,200	0,080	0,150	0,430	0,570	0,590	0,410
	Kecskemét	0,127	0,270	0,050	0,140	0,460	0,540	0,587	0,413
Békés	Városok	0,151	0,030	0,300	0,150	0,480	0,520	0,630	0,369
	Községek	0,210	0,100	0,080	0,120	0,300	0,700	0,510	0,490
Békéscsaba	Békéscsaba	0,122	0,260	0,075	0,180	0,515	0,485	0,637	0,363
	Városok	0,142	0,030	0,300	0,170	0,500	0,500	0,642	0,358
Borsod-Abaúj-Zemplén	Községek	0,216	0,100	0,090	0,100	0,290	0,710	0,506	0,494
	Miskolc	0,139	0,280	0,060	0,190	0,530	0,470	0,669	0,331
Csongrád	Városok	0,178	0,060	0,320	0,150	0,530	0,470	0,708	0,292
	Községek	0,241	0,130	0,090	0,110	0,330	0,670	0,571	0,429
Fejér	Szeged	0,107	0,340	0,050	0,070	0,460	0,540	0,567	0,433
	Városok	0,146	0,080	0,320	0,090	0,490	0,510	0,636	0,364
Győr	Községek	0,165	0,200	0,090	0,100	0,390	0,610	0,555	0,445
	Székesfehérvár	0,121	0,300	0,040	0,150	0,490	0,510	0,611	0,389
Győr-Sopron	Városok	0,169	0,030	0,300	0,100	0,430	0,570	0,599	0,401
	Községek	0,212	0,100	0,080	0,120	0,300	0,700	0,512	0,488
Hajdú-Bihar	Győr	0,137	0,250	0,050	0,140	0,440	0,560	0,577	0,423
	Városok	0,151	0,070	0,300	0,100	0,470	0,530	0,621	0,379
Heves	Községek	0,194	0,130	0,100	0,080	0,310	0,690	0,504	0,496
	Debrecen	0,116	0,310	0,040	0,120	0,470	0,530	0,586	0,414
Komárom	Városok	0,195	0,100	0,220	0,100	0,420	0,580	0,615	0,385
	Községek	0,272	0,140	0,050	0,060	0,250	0,750	0,522	0,478
Nógrád	Eger	0,147	0,220	0,040	0,160	0,420	0,580	0,567	0,433
	Városok	0,210	0,050	0,220	0,120	0,390	0,610	0,600	0,400
Pest	Községek	0,270	0,100	0,060	0,080	0,240	0,760	0,510	0,490
	Tatabánya	0,168	0,280	0,060	0,060	0,400	0,600	0,568	0,432
Somogy	Városok	0,160	0,060	0,300	0,090	0,450	0,550	0,610	0,390
	Községek	0,195	0,080	0,100	0,140	0,320	0,680	0,515	0,485
Szabolcs-Szatmár	Salgótarján	0,193	0,200	0,030	0,120	0,350	0,650	0,543	0,457
	Városok	0,220	0,050	0,200	0,140	0,390	0,610	0,610	0,390
Tolna	Községek	0,298	0,080	0,050	0,080	0,210	0,790	0,508	0,492
	Pest város	0,119	0,170	0,280	0,100	0,550	0,450	0,669	0,331
Veszprém	Pest község	0,263	0,350	0,080	0,230	0,660	0,340	0,923	0,077
	Kaposvár	0,132	0,260	0,050	0,200	0,510	0,490	0,642	0,358
Zala	Városok	0,177	0,040	0,150	0,150	0,340	0,660	0,517	0,483
	Községek	0,203	0,100	0,080	0,160	0,340	0,660	0,543	0,457
Zalaegerszeg	Nyíregyháza	0,126	0,180	0,060	0,270	0,510	0,490	0,636	0,364
	Városok	0,190	0,040	0,300	0,290	0,630	0,370	0,820	0,180
Zalaegerszeg	Községek	0,328	0,090	0,050	0,100	0,240	0,760	0,568	0,432
	Szolnok	0,131	0,300	0,060	0,150	0,500	0,490	0,641	0,359
Zalaegerszeg	Városok	0,226	0,040	0,100	0,100	0,240	0,760	0,466	0,534
	Községek	0,259	0,100	0,050	0,110	0,260	0,740	0,519	0,481
Zalaegerszeg	Szekszárd	0,122	0,180	0,070	0,200	0,450	0,550	0,572	0,428
	Városok	0,145	0,040	0,100	0,100	0,240	0,760	0,385	0,615
Zalaegerszeg	Községek	0,203	0,100	0,060	0,100	0,260	0,740	0,463	0,537
	Szombathely	0,132	0,250	0,050	0,140	0,440	0,560	0,572	0,428
Zalaegerszeg	Városok	0,186	0,100	0,180	0,130	0,410	0,590	0,596	0,404
	Községek	0,197	0,110	0,050	0,080	0,240	0,760	0,437	0,563
Zalaegerszeg	Veszprém	0,126	0,250	0,070	0,140	0,460	0,540	0,586	0,414
	Városok	0,158	0,040	0,170	0,140	0,350	0,650	0,508	0,492
Zalaegerszeg	Községek	0,200	0,100	0,100	0,100	0,300	0,700	0,500	0,500
	Városok	0,130	0,220	0,060	0,160	0,440	0,560	0,570	0,430
Zalaegerszeg	Városok	0,173	0,100	0,120	0,120	0,340	0,660	0,513	0,487
	Községek	0,232	0,120	0,080	0,090	0,290	0,710	0,522	0,478
Átlag		0,181	0,145	0,121	0,129	0,395	0,605	0,576	0,424
Megyeszékhely-átlag		0,133	0,258	0,052	0,151	0,461	0,539	0,594	0,406
Városátlag		0,170	0,063	0,236	0,131	0,429	0,571	0,600	0,400
Községátlag		0,227	0,128	0,075	0,111	0,314	0,686	0,541	0,459

2. TAR-megoszlás
Hipotézises bázisadat (ideiglenes)
1 9 8 5

Terület	Buda- pest	Megye- szék- hely	Város	Község	Megyén belül	Megyén kívül	Megyén belül+ Buda- pest	Megyén kívül Budapest nélkül
Budapest	0,393	0	0,024	0,053	0,077	0,923	0,470	0,530
Baranya								
	Pécs	0,133	0,329	0,030	0,129	0,488	0,512	0,379
	Városok	0,164	0,086	0,244	0,126	0,456	0,544	0,620
	Községek	0,188	0,169	0,048	0,169	0,386	0,614	0,574
Bács-Kiskun								
	Kecskemét	0,150	0,290	0,044	0,137	0,472	0,528	0,621
	Városok	0,178	0,029	0,273	0,153	0,455	0,545	0,633
	Községek	0,247	0,063	0,060	0,140	0,263	0,737	0,510
Békés								
	Békéscsaba	0,143	0,278	0,069	0,213	0,560	0,440	0,703
	Városok	0,167	0,029	0,272	0,161	0,463	0,537	0,630
	Községek	0,254	0,050	0,078	0,124	0,252	0,748	0,505
Borsod-Abaúj-Zemplén								
	Miskolc	0,163	0,300	0,051	0,184	0,535	0,465	0,698
	Városok	0,210	0,053	0,221	0,138	0,411	0,589	0,621
	Községek	0,283	0,116	0,054	0,135	0,304	0,696	0,588
Csongrád								
	Szeged	0,126	0,353	0,041	0,069	0,462	0,538	0,588
	Városok	0,172	0,081	0,309	0,069	0,459	0,541	0,631
	Községek	0,195	0,190	0,064	0,131	0,385	0,615	0,580
Fejér								
	Székesfehérvár	0,142	0,322	0,033	0,131	0,487	0,513	0,629
	Városok	0,198	0,027	0,246	0,096	0,370	0,630	0,568
	Községek	0,249	0,079	0,047	0,196	0,322	0,678	0,571
Győr-Sopron								
	Győr	0,161	0,271	0,046	0,127	0,444	0,556	0,605
	Városok	0,178	0,063	0,253	0,109	0,425	0,575	0,603
	Községek	0,228	0,119	0,071	0,107	0,296	0,704	0,525
Hajdú-Bihar								
	Debrecen	0,137	0,313	0,031	0,108	0,452	0,548	0,588
	Városok	0,230	0,096	0,170	0,094	0,359	0,641	0,589
	Községek	0,320	0,125	0,018	0,078	0,221	0,779	0,541
Heves								
	Eger	0,173	0,219	0,029	0,164	0,413	0,587	0,586
	Városok	0,247	0,030	0,202	0,106	0,338	0,662	0,584
	Községek	0,318	0,057	0,035	0,108	0,200	0,800	0,517
Komárom								
	Tatabánya	0,197	0,293	0,052	0,053	0,398	0,602	0,595
	Városok	0,189	0,048	0,268	0,080	0,396	0,604	0,585
	Községek	0,229	0,040	0,078	0,178	0,296	0,704	0,525
Nógrád								
	Salgótarján	0,227	0,218	0,031	0,121	0,369	0,631	0,597
	Városok	0,259	0,038	0,175	0,131	0,344	0,656	0,603
	Községek	0,351	0,037	0,021	0,108	0,166	0,834	0,517
Pest								
	Pest város	0,140	0	0,242	0,093	0,335	0,665	0,475
	Pest község	0,309	0	0,046	0,229	0,275	0,725	0,585
Somogy								
	Kaposvár	0,155	0,272	0,047	0,193	0,512	0,488	0,667
	Városok	0,208	0,036	0,195	0,098	0,330	0,670	0,538
	Községek	0,239	0,073	0,040	0,160	0,273	0,727	0,512
Szabolcs-Szatmár								
	Nyíregyháza	0,148	0,207	0,054	0,290	0,551	0,449	0,699
	Városok	0,223	0,027	0,161	0,271	0,460	0,540	0,683
	Községek	0,386	0,041	0,028	0,111	0,180	0,820	0,566
Szolnok								
	Szolnok	0,154	0,324	0,050	0,154	0,527	0,473	0,681
	Városok	0,266	0,034	0,190	0,067	0,291	0,709	0,557
	Községek	0,305	0,072	0,033	0,157	0,263	0,737	0,568
Tolna								
	Szekszárd	0,144	0,209	0,065	0,213	0,488	0,512	0,631
	Városok	0,171	0,024	0,197	0,088	0,309	0,691	0,480
	Községek	0,239	0,064	0,045	0,148	0,257	0,743	0,496
Vas								
	Szombathely	0,156	0,261	0,042	0,139	0,441	0,559	0,597
	Városok	0,218	0,091	0,165	0,117	0,373	0,627	0,591
	Községek	0,232	0,089	0,034	0,109	0,232	0,768	0,465
Veszprém								
	Veszprém	0,148	0,262	0,073	0,126	0,461	0,539	0,610
	Városok	0,186	0,036	0,271	0,123	0,430	0,570	0,616
	Községek	0,235	0,061	0,081	0,143	0,285	0,715	0,520
Zala								
	Zalaegerszeg	0,153	0,223	0,054	0,160	0,437	0,563	0,590
	Városok	0,203	0,023	0,216	0,112	0,351	0,649	0,554
	Községek	0,273	0,084	0,059	0,118	0,261	0,739	0,533
Átlag	0,212	0,128	0,107	0,134	0,369	0,631	0,581	0,419
Megyeszékhely-átlag	0,156	0,275	0,047	0,151	0,472	0,528	0,628	0,372
Városátlag	0,200	0,045	0,225	0,118	0,387	0,613	0,587	0,413
Községátlag	0,267	0,080	0,050	0,139	0,269	0,731	0,537	0,463

I R O D A L O M

Pallós Emil: Magyarország megyénkénti népességének várható alakulása 1960. I. 1. - 1980. I. 1. között. KSH Népeségtudományi Kutató Csoport Közleményei 1.

Pallós Emil: Magyarország népességének területi előreszámítása. KSH Népeségtudományi Kutató Csoport Közleményei 1966/4.

Bies Klára - Hablicsek László - Szabó Kálmán: Magyarország népessége, 1981-2001. Országos népességelőreszámítás. KSH NKI Közleményei 55. sz.

Bies Klára - Hablicsek László - Szabó Kálmán: Magyarország népessége, 1981-2001. Területi népességelőreszámítás. KSH NKI Közleményei 56. sz.

Szabó Kálmán: Magyarország népessége 1981-2001. Budapest és az agglomeráció előreszámítása. KSH NKI Közleményei 57. sz.

Szabó Kálmán - L. Rédei Mária: Magyarország népessége 1981-2001. A megyeszékhelyek népességelőreszámítása. KSH NKI Közleményei 58. sz.

Bies Klára: A területi népességprognózisok előkészítése. KSH NKI Kutatási Jelentései 6. sz.

Bies Klára - Hablicsek László: Területi népességelőreszámítás 1981-2001. KSH NKI Kutatási Jelentései 15. sz.

Társadalmi-demográfiai prognózisok. A KSH NKI Tudományos Szemináriuma. KSH NKI Kutatási Jelentései 17. sz.

A népesség területi elhelyezkedése és belső mozgása. A KSH NKI Tudományos Szemináriuma. KSH NKI Kutatási Jelentései 25. sz.

Hablicsek László - Monigl István - Vukovich Gabriella: A magyarországi népességfejlődés néhány hosszú távú jellemzője 1880-2001 között. Demográfia 1985/4.

Demographic Indicators of Countries. Estimation and projections as assessed in 1980. United Nations, New York, 1982.

Most már harmadszor vagyok azok sorában, akik a munka kezdetétől vesznek részt az előreszámítások hipotéziseinek elkészítésében. Ezért klasszikus opponenciát tőlem se várjanak, mert mi már "megoppo-náltuk" egymást a különböző fórumokon éppen eléggé ahhoz, hogy azt mondhassam: köztünk L. Rédei Máriával semmiféle olyan koncepcionális különbség nincsen a vándorlás megítélését illetően, ami lényeges lehetne.

Inkább a munkával kapcsolatos, bizonyos mértékig kiegészítendő, bizonyos mértékig indokló jellegű megjegyzéseket szeretnék az előreszámításoknak ehhez a szövegéhez hozzáfűzni. Végighallgatva az előző két témakör vitáját, nem kell irigyelnünk a termékenység és a halandóság hipotézisével foglalkozókat. A náluk főlhalmozódott módszertani problémákhoz és egyéb gondokhoz mi mégis hozzáteszünk egyet. Számunkra még az a támpont sem létezik, ami a kifejezetten immanens demográfiai folyamatoknál, a természetes népmozgalmat jelentő folyamatoknál értelemszerűen adódik. A vándorlásnál a népességnek egy saját - biológiai cselekvéseitől, vagy eseményeitől független -, a környezetre, a gazdaságpolitikára, az életkörülményekre, a jövedelemszerzés lehetőségeire vonatkozó viszonylag gyors reakciójáról és annak területi következményscráról van szó. Rendkívül nehéz megítélni, hogy bizonyos, az előbb felsoroltakat érintő intézkedések hatása mennyi idő múlva és milyen mértékben jelentkezhet; és az is igen nehezen megítélhető, hogy ennek az irányultsága többé-kevésbé milyen. A munka előkészítése szakaszában már korábban egyértelművé vált, hogy ha bekapcsolódik a területi aspektus a népességelőreszámításba, az az egész népességelőreszámítás ügyét messzemenően nem könnyíti.

A végeredményt azért közelebb viszi a felhasználók igényeihez, és itt a felhasználók alatt nem föltétlenül csak olyan szakembereket, köröket és intézményeket értek, akik a területi aspektussal csak országos megközelítésből adódó "förlülnézetben" foglalkoznak. Az is egyértelmű: ma már azon túl vagyunk, hogy a területi igények bekapcsolása kielégíthető lenne egy 20 közigazgatási egységre kiterjedő megoldással. Mai viszonyaink között budapestre és a 19 megyére kiterjedő gondolkodás lényegében semmi többlet információt nem ad.

Nem véletlen, hogy a megvalósulási számítások is azt mutatják, hogy ragyogóak a korábbi megyei szintű előreszámítások. A folyamat döntő többsége nem megyék között, és nem nagy térségek között zajlik le. Itt arról van szó, hogy egy 30 éves regionális kiegyenlítődési folyamat ezeket a változásokat ezeken a területi egységeken belülre vitte. Ma már nem arról van szó, hogy a szocialista iparosítás, vagy a mezőgazdaság átszervezése miatt fél országrészek vándorolnak el más területekre. Most már egyértelműen arról van szó, hogy az életviszonyokból, a munkalehetőségekből, a jövedelemszerzési motivációkból adódóan az emberek jelentős tömegei megmozdulnak, de viszonylag kis távolságra, és a jó vagy a rosszabb életviszonyokat biztosító településtípusok, településegységek, település csoportok között mozdulnak el. Ennyit ahhoz, hogy hogyan lett a 20 területi egységből 57, ami meglehetősen bonyolította munkánkat, de nem elsősorban ezért.

Ez az előreszámítás egy olyan időszakban készül, ahol a vándorlás tekintetében is teljesen új szakasz kezdődött. Az elmúlt fél évszázadban nem található még egy olyan, gazdaságpolitikai szempontból hasonló viselkedési szakasz, amely bármifajta tapasztalatot is adhatott volna arra nézve, hogy hogyan ítélt meg a népesség lakóhelyváltoztatási magatartása ebben az új szakaszban. Azt is kimondhatjuk előtanulmányaink alapján, hogy külföldön se láttunk használható példát.

Az urbanizációs folyamat nálunk teljesen máshol tart, a nemzetközi tapasztalatok a dezurbanizációs folyamatokat illetően használhatatlanok, mert ahol ez lezajlott, gyökeresen más infrastrukturális viszonyok vannak. Ott a városból vidékre kitelepülő embernek nem kell ekkora áldozatokat hozni a saját infrastrukturális ellátottsági igényei színvonalát és lehetőségeit illetően, mint nálunk. Vagy hivatkozhatnánk arra, hogy a társadalmilag elfogadott egy órás napi ingázási időtartam egy komoly infrastruktúrával rendelkező, jól működő közlekedési rendszerrel bíró országban az ingázás távolságában legalább a duplája annak, mint amit az alatt a 60 perc alatt nálunk kényelmetlenebbül, ritkábban és rosszabb körülmények között el lehet érn.

Tehát nemigen adódik olyan empirikus ismeret, ami felelős hipotézis alkotást támaszthatna alá arról, hogy nálunk hol a vízválasztó; a városi népesség mikor kezdi el nem eltérni az ott fölhalmozódó környezeti ártalmakat és vele szemben fölállalni bizonyos ingá-

zási nehézségeket, és elköltözik. Nem elég az empirikus tapasztalat arra sem, hogy a városok alapellátási problémái, viszonylagos túlnépesedése, zsúfoltsága, lakásproblémái milyen fokon, mikortól kezdik elriasztani a ma még mindig rosszabb életkörülmények közül faluról oda bevándorló embereket. Nem tudjuk jól megítélni, hogyan kezelhető gazdaságpolitikai oldalról az a ma már nem hipotétikus tény, hanem teljesen egyértelmű adottság, hogy az 1990-es évek elején a magyar városokban, kiváltképp a magyar nagyvárosokban, a munkába lépő fiatal korosztályoknak - nagyrészt demográfiai okok miatt - komoly elhelyezkedési gondjai lesznek.

Nem tudjuk jól megítélni azt, hogy a határozat a gazdaságilag elmaradott térségek preferált fejlesztésére, amelyben nagyságrendileg félmillió populációnak ígérünk 10 000 többlet-munkahelyet, mit jelent a népességmegtartó képesség növelése, vagy erősítése tekintetében. Talán olyan irányzat érvényesül, amelyik azt mondja, hogy Magyarországnak igenis hosszú távon is szüksége van mezőgazdaságra, de nem olyanra, mint a mostani; nem a tömegtermékek termelésére, és annak mennyiségi növekedésére orientált mezőgazdasági termelésre. Hogyan hat ez a falusi foglalkoztatásra, munkalehetőségre?

Mindezen megfontolások után a munkában az az alapkiindulás látszott a legcélszerűbbnek, hogy fogadjuk el és tekintsük eléréndő társadalmi célnak e tekintetben azt a fölfogást, azt a - hogy úgy mondjam - hivatalos állami prognózist, amely az Országgyűlés által 1985-ben elfogadott terület- és településfejlesztési határozatban fogalmazódott meg. Fontos, hogy ne csak higgyük ezt, hanem kényszerítve is érezzük magunkat olyan intézkedés-sorozatot tenni, ami ennek megvalósítását szolgálja. Ebben a dokumentumban egy nagyon visszafogott fővárosi növekedés, és a 20-22 legnagyobb magyar város növekedési intenzitásának jelentős visszafogása szerepel. Emellett pedig a kis- és középvárosi hálózat izmosodásáról, erősítéséről, az inkább oda irányuló bevándorlásáról van szó, és egy olyan mértékű további falusi elvándorlásról, amely már nem kerülhető el semmilyen intézkedési rendszer keretében.

Van-e ennek a fölfogásnak alternatívája - ezt a kérdést is föltettük magunknak - egy olyan teljesen technikai jellegű és gyakorlatilag értelmetlen számolás elvégzésével, hogy hogyan helyezkedik el

az ország népessége 2000-ben, 2010-ben és 2020-ban akkor, ha az 1960-as és az 1970-es évtized lakóhelyváltóztatási tendenciái folytatódnának hosszú távon. Egyértelmű a számítás eredménye: az előző koncepciónak ez nem alternatívája, mert ha ez folytatódik, akkor a 30 év alatt összeomlik a magyar településrendszer, és gyarmati típusúvá válik. Lenne valahol egy néhány milliós központ, aztán a városok; és másfelől nem egyes falvak, hanem jelentős kiterjedésű falusi térségek teljes elnéptelenedése következne be, ami egyértelműen nem járható út. Maradt tehát az előbbi megközelítés. A vándorlási változatok jellegükben olyanok, amelyek tendenciáikban, irányultságukban az előbb említett országgyűlési határozat koncepcióját képviselik. A változatok annyiban, és csak annyiban térnek el egymástól, hogy a kialakítani szándékolt tendenciák mértékében, irányában, azok gyorsabb, vagy lassúbb kibontakozásában tartalmaznak különbségeket.

Ebből adódik az a meggyőződés, vagy végkövetkeztetésem is, hogy a területi előreszámítás a ma tisztességgel és felelősséggel megalkozható és elvégezhető területi előreszámítások legjobbika. A változatok között lehet "gusztus" szerint válogatni, de ma ennél tisztességesebben alátámasztott területi hipotézis jelenlegi ismeretanyagunk, valamint az új szituáció alapján - nem készíthető el. Végül ennek numerikus eredményei megítélésem szerint a regionális szituációval kapcsolatos hosszú távú, vagy azon túlnyúló időszak tervezési munkáját is kielégítő mértékben támasztják alá. Köszönöm.

L. RÉDEI MÁRIA

Nem akarok további megjegyzéseket tenni. Köszönöm azt, hogy Kovács Tibor ecsetelte mindazokat a kutatói bizonytalanságokat, amelyek a végül kialakult hipotézisek mögött meghúzódnak.

V I T A

Engedtetsek meg nekem, hogy ne csak a területi tervező szempontjából igen lényeges vándorlásról, hanem a termékenységről és hasznosságról is elmondjak néhány gondolatot. Nagyon örvendetes számunkra, hogy az elmúlt időszakban új módszerek alakultak ki a demográfiai prognózisok területi részletezését tekintve. Komoly fejlődés volt tapasztalható az elmúlt időszakban és ebben az utolsó munkaszakaszban sok vonatkozásban további új elemekkel gyarapodott a módszertan. Válás dilemmát jelent azonban, hogy a prognózisok területi részletezettségének növekedése a ráfordított idő és költség növekedésével jár és felmerült a vitáiban is az a kérdés, hogy ennek a hozadéka elegendő-e, arányban áll-e a ráfordításokkal. Kovács Tibor és Monigl István álláspontja szerint a területi előreszámítás neuralgikus pontja a vándorlás, és jórészt ezzel függ össze a területi prognózisok bizonytalansága. Mégis azt hiszem, hogy ennek ellenére vállalni kell a területi prognózisok készítését, sőt mélyebb területi részletezést kellene kialakítani. Hogy miért mondom ezt? Társadalmi és gazdasági feladatok megoldása csak területi összefüggésrendszerbe ágyazottan történhet meg. Ilyen értelemben a területi előreszámításoknak nagy jelentősége van. Bizonyos témákat ma mélyebben kell megnéznünk és ennek területi összefüggéseit is át kell tekinteni.

A másik kérdés ami felmerült: az 1986–2001 közötti időszakra szóló területi prognózisok beválása. Mi is azt hisszük, hogy nagyon jók voltak ezek az előreszámítások. Mégis jellemző, hogy azonos megyei és települési körben ismétlődnek a nagyobb eltérések. Erre közösen kellene odafigyelni, hogy miért pont ezeken a területeken konzekvens a nagyobb mérvű eltérés. Fel kellene venni a területi tervezéssel és demográfiával is foglalkozó szakemberekkel a kapcsolatot és ilyen módon tovább kellene elemezni az előreszámítások pontatlanságát.

Ha ez a prognózismunka csak az országos távlati tervezést tudja 2021-ig megalapozni, és nem visszük 2006 után tovább a területi számításokat, illetve nem vállaljuk azokat, akkor vajon a tanácsoktól elvárható-e, hogy 2020-ig csináljanak távlati tervet? Lehet-e enélkül területfejlesztési, településrendezési, vagy egyéb típusú terveket készíteni?

Azt hiszem nem nélkülözhető az, hogy hivatalosan kiadott 2021-ig szóló népességszámokkal dolgozzanak azok a szakemberek, akiket ez érint. Ha a demográfiával foglalkozó szakemberek ehhez nem adnak támpontot, akkor lehet olyan módszert is választani, hogy "alulról" épüljenek fel népességprognózisok. Eddig is voltak ilyen munkálatok, de inkább az volt a jellemző, hogy a tanácsok adaptálták az Intézet prognózisait és kevésbé volt az jellemző, hogy eltértek azoktól. Ha alulról építkező prognózisaink is lesznek, nem biztos, hogy az feltétlenül rossz lesz. Lehet, hogy gazdagodik az előreszámítási munka. Azt hiszem, hogy a felülről és az alulról készülő prognózisok közötti kölcsönkapcsolatot mélyíteni kell. Ezeket a kapcsolatokat és a módszereket is keresni kellene közösen, hogy miként lehetne a területi előrebecsléseket ilyen értelemben gazdagítani.

Néhány gondolat a vándorlásra vonatkozóan. Én is osztom azt, ami itt elhangzott, azt hiszem, hogy ez egy nagyon dicséretes munka, annak ellenére, hogy rengeteg bizonytalanság lehet az ilyen típusú prognózisokban. E vonatkozásban azzal kellene módszertanilag élni, hogy a legutóbbi évek tendenciáit nagyobb súllyal kezeljük. Tulajdonképpen ez is történt, de az utóbbi évek lakóhely-változtatásának alakulásából számos gondunk származik. Az ideiglenes lakásnyilvántartás torzítja a vándorlási statisztikát, s ez számításainkban felborított sok mindent. A területi tervezők, és főképp a tanácsok számára jelent ez óriási problémát. Főképp azoknak a tanácsoknak a számára, akiket ez rendkívül nagymértékben érint. Tehát Budapestről, a budapesti agglomerációról, Szabolcs megyéről és egy-két más megyéről van szó, ahol a tervező munkában ez egy kardinális kérdés. Biztos, hogy meg kell oldani ezt a problémát. Ilyen értelmű levelet mi el is küldtünk a KSH-nak és jeleztük ezt a gondot. Főként a budapesti agglomeráció vonatkozásában a vándorlások alakulása nagy szakmai dilemma elé állította a tervezőket. Amikor mi elkészítettük a budapesti agglomeráció hosszú távú fejlesztési koncepcióját, nagyon erőteljesen abba az irányba próbáltuk befolyásolni a fővárosi tanácsot, hogy készüljenek fel arra, hogy a település és a térség népessége csökken. Ez másfajta, más minőségű fejlesztéspolitikát igényel. A vándorlási prognózisok korábbiaktól való eltérései a főváros vonatkozásában ismételt áttekintést igényelnek. Röviden én ezekről szerettem volna beszélni.

Végül el tudom fogadni, hogy a készítőik azért nem vállalják

2021-ig a területi előreszámítást, mert nem merik vállalni intézményesen és tudományos alapokon ennek a következményeit. Szeretném, ha az általam elmondottak alapján erről még szót váltanánk, mert nem hiszem, hogy az Országos Tervhivatal vezetése és a tanácsok tervezése szempontjából ez elfogadható számunkra. Köszönöm.

MONIGL ISTVÁN

Az országos népességprognózis 2021-ig készült el. A jelenlegi részletezésben és módszertan alapján mi először 1983-1984-ben csináltunk 20 évre területi prognózist. Azóta minden tapasztalatunk azt mutatja, hogy ez a 20 évnyi időtartam a már el nem fogadható maximum. A nemzetközi tapasztalatok is arra utalnak, hogy ilyen 57 egységnyi aggregációban nincs kellő tudományos alap ilyen időtávú prognózis elkészítéséhez. Aki 20 évnél hosszabb prognózist felvállal, az egyszerűen felelőtlen és természetesen eredménye tudománytalan. Tapasztalataink alapján az lenne kézenfekvő, hogy az 1981-2001 közötti 20 évről legalább 15 évre menjünk le, tehát a mostani előreszámítás 1986-2001 közötti időszakra kerüljön kiadásra. Teljesen nyilvánvaló, hogy a vita alapján nincs lehetőség azonos álláspont kialakítására egy hivatali apparátus érdekei és egy tudományos apparátus nézetei között. Mert amit nem lehet megcsinálni, azt nem lehet megcsinálni legfeljebb akkor, ha a magasságos Úristen csodát tesz.

Nekem renegát tervezőként - 1968-1980 között az Országos Tervhivatalban távlati tervezéssel foglalkoztam - is vannak szakmai gondjaim. A magyar tervező apparátus ma azon gondolkozik, hogy készít egy 2000-en túlnyúló tervet. Nekem az a hitem, hogy a középtávú megközelítés metodikájával ezt nem lehet elkészíteni és kiterjeszteni 2020-ig. Ezt még egy olyan infrastrukturális ágazatra is igaznak tartom, mint a lakásellátás. Az én számomra, ha most az OT-ban dolgoznék, bizony komoly metodológiai és tervezéseméleti problémát jelentene, hogy hogyan lehet - szabad-e egyáltalán! - 2020-ig tanácsai lakásterveket készíttetni.

Az Intézet a területi adatokat 2006-ig fogja kiadni és azt

hiszem, hogy ez az a maximum, amit tudományosan föl szabad vállalni. Az Országos Tervhivatal - ha komolyan igényli - meg fogja kapni az előreszámításokat teljes területi bontásban 2021-ig, gépi táblákon. Ismét mondom: mi nem ajánljuk, hogy a 2006 utáni időszakra ezek föl legyenek használva, ezért nem is közöljük a kiadványainkban.

Ami az alulról való építkezést jelenti, én ezt teljesen ki-zártnak tartom. Lehetetlen eredmény jön ki belőle. De hát nem lehetetlen, hogy ez elkezdődik, de ebből nem fog összeállni semmi. Teljesen más kérdés, ha egy megyei tanács ebből a prognózisból kiindulva számol részleteket, számol ki újabb változatokat. Ez teljesen az ő dolga és ha ezt jól csinálja, akkor nyilvánvalóan gazdagítja a saját munkáját és megalapozottabbá teszi a továbbadott eredményeket is. Megjegyzem, eszünkbe sem jut, hogy mi a területi részletezésből fellépő előreszámítás metodikától anyagi okok miatt visszalépünk. Ez föl sem merül. Felmerülhet azonban akkor, ha a vándorlási adatok megbízhatósága továbbra is romlik. Természetesen az anyagi költségek sem elhanyagolhatók. Csak az alapadatok rendezése három hónapot és közel 30 gépórát vett igénybe. Tehát visszalépni nem szándékozunk, ezt a mai állapotot egy jelentős eredménynek tartjuk, avval a megszorítással, amit én a prognózis időtartamára és az aggregációra elmondtam. Mi szívesen vállaljuk, hogy - ha ezt komolyan kérik - teljes adatállományt átadjuk az Országos Tervhivatal Számítóközpontjának.

Végül Budapest és az agglomeráció népességszámának előreszámításáról. Budapest egy külön probléma. Mély meggyőződésem, hogy ma is igaz, amit mi 1984-ben prognosztizáltunk. Vagyis én is Budapest és az agglomeráció esetében látom a legsúlyosabbnak azt a gondot, ami a bejelentési kötelezettség változásából és más okokból a vándorlási adatbázis megbízhatóságában bekövetkezett. Itt a legjelentősebb a "félrevezető hatás"; a józan ész szerint csökkenni fog a népesség, az előreszámítás szerint nem, csak azon az alapon, hogy egy prognózis nem lehet jobb, mint az alapadatok. Nem hiszem azt sem, hogy a prognózis készítői felvállalhatnák az alapadatok korrigálását. Végül egy következtetés: az adatok megbízhatósága korlátozó tényező, úgy tűnik nekem, hogy ha ezek az adatok 1992-ben jobbak lesznek készíthetünk területi prognózist, ha nem ...?

Az írott előadásban az szerepel, hogy a belső vándorlásoknál nemcsak a települések közötti, hanem a településen belüli lakóhelyváltoztatásokat is figyelembe vette az előreszámítás. Ez számomra meglepő és teljesen újszerű, hiszen eddig a demográfiai évkönyvekben területi bontásban közölt vándorlási adatok csak a településközi migrációt tartalmazták. A településen belüli lakóhelyváltoztatás egészen más jellegű, mint a települések közötti. Más a motivációja, más az eloszlása, intenzitása, más a tendenciája. (Másképpen, ha a településen belüli és a települések közötti vándorlást együtt veszi számba az előreszámítás, az intenzitást nem befolyásolja a területi egységek számának változása.) Kérdésem az, hogy az együttes kezelésre miért került sor?

Másik kérdésem: Mivel itt csak egy év adatainak figyelembevételével készült a projekció, tervezik-e, hogy később esetleg több évet is számításba vegyenek. Lesz-e lehetőség ez esetben visszafelé standardizálni területi egységekre, mert különben a területi változások komoly problémát jelenthetnek.

Végül azt szeretném megjegyezni, hogy a tervezőknek bizonyára az lenne a leghasznosabb, ha az előrejelzés a mai közigazgatási és urbanizációs szerkezetben, nagyváros- és nagyközség-környékekre készülné, legalábbis középtávra. Ez már tulajdonképpen nem jelentene nagyobb "ugrást", mint a 20 területi egységről az 57 területi egységre való áttérés: hiszen 57-ről kellene 140-re lépni. Ez természetesen óriási feladat, nyilván nem lineáris a teendők növekedése, ezzel tisztában vagyok. Azért lenne a városkörnyék-, nagyközség-környék alkalmasabb előrejelzési egység, mint a megyén belüli város-község összesen, mert nagyon nagy a városok és a községek csoportján belül a differenciálódás. Ezen kívül a város-, illetve nagyközség-környéket közép-szinten közigazgatási és ellátási egységnek is tekintjük.

Utolsó megjegyzésem a tervezők és a kutatók közötti párbeszédre vonatkozik. Elgondolkodtam, milyen úgynevezett "veszélyeket" is rejthet magában ezeknek a számoknak a közhasználatba kerülése. Ténylegesen a tervezők ezeket a számokat általában prognózisnak tekin-

ti, ami csak arra vár, hogy megvalósuljon. Azt hiszem, a termékenységi hipotéziseknél hangzott el, hogy arra is fel kellene hívni a kormányzati szervek figyelmét, hogy ezek nem nagy valószínűséggel bekövetkező események, hanem csak bizonyos feltételek esetén valósulnak meg. Én ezt érvényesnek tartom a budapesti vándorlás hipotéziseivel kapcsolatban is. A Budapestre vándorlás csökkenésének is megvannak a maga feltételei, így például az, ami szintén szerepel a hipotézisekben, hogy megnő a visszavándorlás a városokba és a községekbe. Ennek meg kell valósulnia ahhoz, hogy a hipotézis valós legyen. Köszönöm.

VALKOVICS EMIL

A területi előreszámításokról írott előadásban találkozunk a demográfiai elemzésből jól ismert mutatókkal, a naptári időszak adatai alapján becsült átlagos intenzitással, vagyis a korszecifikus vándorlási arányszámok összegével, és az elvándorlások korszecinti megoszlásával a befogadó területek szerint. Ezek a demográfiai elemzés klasszikus mutatói és magától értetődik, hogy elsősorban ezeket a mutatókat kell alkalmazni, ezekre vonatkozóan kell hipotéziseket kidolgozni. Logikailag nem lehetne talán ellenvetést tenni, ha valaki javasolná, hogy a bevándorlások megoszlása kibocsátási területek szerint szintén legyen adott.

A korszecifikus vándorlási arányszámok összegének korszecinti megoszlása a hipotézisekben az 1985. évi szinten konstans marad. Ez a feltételezés nem szerencsés. Ha ugyanis az intenzitás változik, változik a struktúra is.

Nagyon kevés gyakorlati és tudományos tapasztalat van arra vonatkozóan, hogy miként változik a struktúra, ha változik az intenzitás. Ennek utána kellene járni, mert az arányszámok eloszlásának változatlanóságát feltételezni lehet ugyan és biztosan nem túlságosan súlyosak az ebből a feltételezésből származó hibák. Biztosak lehetünk abban, hogy az elvándorlásoknak az intenzitása nem marad az 1985. évi szinten, hanem változni fog és változik az arányszámok korszecinti

eloszlása is. A kapcsolat a vándorlási hipotézisek és a családi életciklusok között az előadásban csak utalásszerű. Mint ötletet lehet jónak tartani és én annak is tartom. Maga a családi élet több alperiódusra is felosztható, gyakorlatilag azonban ezt tovább szakaszolni hallhatatlanul bonyolult lenne.

A három változat eredetére valamennyien kíváncsiak lehetünk, az anyag végén lévő tábla ugyanis a vándorlásokat nem úgy adja meg, hogy a korszecifikus vándorlási számoknak egy empirikus görbét látjuk, amit majd alkalmazni kell, hanem a felhasználásokkal kapott végső eredményeket vethetjük egybe három változatban. Ezek nem a hipotézisek, hanem a hipotézisek alkalmazásával elért eredmények, amelyek a hipotézisek értékelését direkt módon nem teszik lehetővé. Ettől függetlenül nem vagyok az ilyen tábláknak ellensége, csak ezek nem a legjobban szolgálják, sőt nem is szolgálják azt a célt, ami miatt ez az anyag készült.

Nagyon sokan foglalkoztak már az előadásban felvetett módszertani kérdésekkel, rendkívül jelentős előrelépés lenne a demográfiában, ha sikerülne megoldani a területi előreszámításokkal kapcsolatban felmerült elvi-módszertani problémákat. Külföldi kollégáink hallván azt, hogy Magyarországon milyen előreszámításokat végzünk, ide akarnak jönni ösztöndíjasokként, hogy tanulmányozzák a mi gyakorlatunkat. Ezek a kérdések láthatóan izgalommal töltik el a nemzetközi szakközvéleményt. Azt hiszem, hogy ezen a téren mindenképpen ösztönöznünk kellene a továbbhaladást és ha esetleg valamilyen nemzetközi eszmecsere sor kerülne és kiderülhetne, hogy ki kitől és mit tanult. Legyen tehát egyértelmű, hogy tőlünk is lehet tanulni. Köszönöm.

KOVÁCS TIBOR

Lényegében nagyon keveset akarok mondani, mert hanyag eleganciával a technikai kérdéseket L. Rédei Máriára hagyom. A vita néhány elvi vonatkozásával kapcsolatban hadd adjak hangot annak a véleményemnek, hogy - és ebben bizonyára sokan egyetértenek velem - teljesen más a feladat akkor, ha egy középtávú, egy 5 éves terv prakti-

kus előkészítéséről, és más a feladat, ha ennél sokkal hosszabb távról van szó. Ami az anyagban van, amit én próbáltam a bevezetésben összefoglalni, amit 1986-ban csináltunk és itt előadtunk, az hosszú távú szemléletű. Itt az Intézetben készültek és tudtommal a jövőben is fognak készülni olyan jellegű előreszámítások, amelyek csak 5 évre szólnak. Ott lehet nagyobb pontosságot igényelni, és meg lehet kockáztatni a területi részletezés bizonyos fokú bővítését.

Hosszú távon azonban én nem tartom elképzelhetőnek, hogy a területi részletezés a közigazgatási városkörnyék szintjére menjen. Ezt sem 2000-re, sem 2010-re nem sikerülhet megoldani. A közigazgatási városkörnyéki beosztás is bizonytalan, a népesség nagyságrendje is nagyon különböző. Ha a megyeszékhelyről, mint városkörnyék-központtról van szó, még nincs gond, de ha egy ilyen körzet 25 ezres nagyságrendet ér el, akkor ez az előreszámítást illetően nem képvisel egy olyan nagyságrendet, ahol a prognosztizálást tisztességgel föl lehet vállalni.

Megyei tervező kollégáim gondolkodását ismerve a területi előreszámítást úgy fogom föl, mint egy olyan jellegű előrejelzést, ami a tervezőnek annyit mond meg, hogy ha ezek a feltételezett tendenciák érvényesülnek, ilyen időbeli és nagyságrendi módon, akkor nagyjából ez lesz a várható végeredmény. Ezután már a tervező mérlegelésének tárgya, hogy a végeredményt kielégítőnek tartja vagy sem. Ha úgy tartja, hogy azon a megyén belül egészségtelenül nagy lenne így a megyeszékhely - csak egy példát mondok -, akkor a helyi közep-távú terveinek a sorozatába tegyen olyan településfejlesztő stb. intézkedéseket, amelyekkel ettől a ma előre látható végeredménytől eltérítik a folyamatokat. A területi előreszámításnak alulról való építkezésével - pontosabban a helyileg elkészített előrejelzések összegzésével - kapcsolatos gondolatmenetet - Antal László vetette ezt fel - nem szívesen fogadnám el.

ANTAL LÁSZLÓ

Régebben, amikor a népességszám a központi források, támogatások elosztása szempontjából 195 nagyon kemény dolog volt, komoly

vitáink voltak, ha eltértek a központi és a megyei vagy települési népességprognózisok. Ma már azért egészen más a helyzet. Mi nem kötelezően adjuk ki ezeket az előreszámításokat, hanem támpontul szolgálunk a tanácsoknak, amelyek saját számításokat is végeznek. Remélem, hogy ez most is így lesz és a tervezési kapcsolatok elmélyítése a területi szervekkel csak javíthatja az országos prognózisokat. Röviden én így gondoltam.

L. RÉDEI MÁRIA

Az egyik összefoglaló gondolatkör a vitában a részletezettség kérdése. Nemcsak demográfiai szempontból, de a területi tervezés szempontjából is helyes, ha a projekció időtartamának, a területi egységek számának a növekedésével a részletezettségnek csökkennie kell. Ez a gondolat jelenleg nincsen benne a demográfiai előreszámítások praxisában. Ha most megadjuk a korcsoportri összetételt és mindenféle más mutatókat és komoly kritikájának tesszük ki magunkat. Komoly kétségeim vannak afelől, hogy 2000-re vagy még azutáni időpontokra mindegyre a felhasználóknak valóban szüksége van-e. Én azt látom kiútnak, hogy a területi egységekre vonatkozóan egy összevontabb, kevésbé részletezett prognózist adjunk ki, mint ami magunknak "belülre" készül, ugyanis másképpen nem lehet megcsinálni, módszertani okok miatt.

Most a vita középpontjában a település szintű prognózis problémája áll. Ebben számomra a legtöbb gondot az okozza, hogy nagyon erős a nem demográfiai jellegű tényezőknek a szerepe. Egy irreális megoldási útnak kínálkozik a településnagyság kategóriája. Lehetőségeket kínál a demográfiailag homogén körzetek előreszámítása. De ezek mind kutatás alatt álló témák, és nem olyanok, amelyek a népeségelőreszámítás részeként felhasználhatók lennének.

Felmerülhettek volna itt olyan igények is, hogy a döntéshozók számára mondjuk meg azt, hogy a bevándorlók honnan jönnek, hányan jönnek, milyen korúak és neműek. El tudom képzelni, hogy ehhez a helyi koncepció, irányítás, vagy a folyamat befolyásolásának eszközei

kapcsolhatók. Ez az eredmények mellett, az alkalmazásnak szélesebb lehetőségét is elősegítené, de ez már messze meghaladja egy népességelőreszámítás kereteit. Az eltérésekre, bizonytalanságokra utalva többen felvetették az adatbázishiányt. Monigl István említette a vándorlási adatoknak a bizonytalanságát. Ez valóban nagy gond. A jelenleg egy évre vonatkozó adatbázis kiterjesztése több évre fantasztikus adatrendezést igényelne. Abban is gondot látok, hogy a valóságos lakhelyváltatásokkal az adatok nem esnek egybe, és ennek a problémáját nem tudjuk megoldani, mert nincs lakcímbejelentési kényszer.

A munka kapcsán olyan területi eloszlási táblákkal foglalkoztunk, amelyek megyeszékhely - város - község bontáson és ezeknek a területi kapcsolatain alapultak. Az első kapcsolat (megyeszékhely-megyészékhely) egy településen belüli vándorlás. A területi egységek számának változása mellett fontos, hogy mikor jön létre a vándorlás, másrészt pedig fontos, hogy a területi egységek számának változása mögött idővel később megjelenik egy funkcionális változás, aminek követnie kellene egy bizonyos változást, pl. egy község átminősül várossá és a volt községi lakosság a városi lakóhelyi demográfiai magatartását (termékenység, halandóság, vándorlás) veszi föl. A városkörnyékekre vonatkozóan nem merészkedhetünk bele semmi időleges, sem hosszabb távú területi részletezettségbe.

Valkovics Emil kérdése elsősorban a korprofilra vonatkozott. Amikor az általános rendszert felépítettük, amelyben 36 évre, 57 területi egységre, két típusú vándorlásra, 84 korévre, összesen közel három millió paraméterre kellett volna változatónként alkalmazni. Ez elképesztő, ezt lehetetlen kezelni, követni. A munkahipotézisek egyszerűsítéseket tartalmaztak. A vándorlók korösszetételére vonatkozóan nem mentünk bele abba, hogy pl. Bács megye községeiből vagy városai-ból jelenleg elvándorlók korösszetétele milyen irányba változik. Ez különben sem befolyásolta nagyságrendben az eredményt. Számomra tulajdonképpen az előreszámításnak egyik érdekes momentuma volt, hogy a két változó paraméter, tehát a lakóhelyek változtatásának a száma és azoknak a térbeli eloszlása külön-külön hogyan működik. A táblának egyik része utal is arra, hogy ha a jelenlegi szinten maradna a lakóhelyváltatások száma, akkor és nem csinálnánk semmit a területi eloszlással, és fordított esetben, hogyha a területit változtatnánk és a jelenlegi intenzitás maradna, akkor vajon milyen eredményeket kap-

nánk. Az eredmények nagy része az olyan volt, hogy 2000-ig viszonylag kis változtatást produkált, utána nyílt az olló a két változó szerinti külön-külön eredményben, sőt sok esetben egymás hatását kioltották. E mögött a lakóhelyváltoztatások számát illetően semmilyen empirikus ismereteink nincsenek, tehát viszonylag nyitott a kérdés még elméleti szinten is.

HABLICSEK LÁSZLÓ

Annyit szeretnék hozzátenni az elhangzottakhoz, hogy a vándorlásról több van az előreszámításban, mint amit a vitában érintettünk. Csupán két oldalt szenteltünk a vándorlási hipotéziseknek a kiadott anyagokban. Ezekben benne vannak az úgynevezett teljes elvándorlási arányok, vagyis a lakóhelyváltoztatások átlagos számai és benne vannak a területi megoszlások, de nem 57x57 viszonylatban (vagyis a teljes területi előreszámítás kapcsolatrendszerében), hanem csak Budapest, megyeszékhely-átlag, város-átlag, község-átlag vonatkozásban.

Megjegyzem, hogy a "honnan-hová" eljárás két olyan mutatót hozott be az életünkbe, amik eddig nem voltak a területi előreszámításokban. A legtöbbször még mindig a vándorlási egyenlegekről beszélünk, kevésbé kerül szóba, hogy ezek miből állnak (elvándorlók, bevándorlók honnan jönnek, korszpecifikusan a vándorlás típusai szerint stb.). Az említett mutatók alkalmasak az ilyen megközelítésre. Úgy vélem, hogy az előreszámítás területi bontásában meg kell még szoknunk ezeknek a tartalmát. Egyetértek L. Rédei Máriával, hogy ezek a mutatók még a regionális kutatás, a vándorláskutatás szempontjából is jelentenek bizonyos újdonságokat, legalábbis ebben a részletes területi bontásban.

BIES KLÁRA

Egy nagyon rövid kiegészítést szeretnék tenni. Nem az az alapvető probléma, hogy nincs Magyarországon lakásbejelentési kötele-

zettség, mert kötelezettség az van. A probléma az, hogy van egy hallatlan nagy állampolgári fegyelmezetlenség, ami miatt ezt az egyébként nagyon tiszta jogszabályt, a gyakorlatban nem lehet realizálni. Ez elsősorban az ideiglenes vándorlásnál nyilvánul meg, az állandó lakóhelyváltoztatásoknál talán lehet valószínűsíteni a tényleges mozgást, egy adott naptári évben.

Egy másik megjegyzés: ha a felhasználók, beleértve a tudományos kutatókat is, kapnak egy előrejelzést, akkor vérszemet is kapnak. Mindig mélyebb területi bontást szeretnének kérni. Meg vagyok arról győződve, hogy ennél részletesebb területi bontásra ezt a módszert, amelyet kidolgoztunk, alkalmazni nem lehet. Szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy nagyon gazdag demográfiai szakirodalma van az egyéb becslési módszereknek, többek között a kistérségi becslési módszereknek. Ha a komponens módszerhez nem áll rendelkezésre kellő, részletes bontású adat, akkor e kettőt, tapasztalatból tudom, hogy lehet ötvözni, mert ilyen munka egyébként készült, amikor munkakapcsolatban voltunk a Dunántúli Tudományos Intézettel. Ezt a két megjegyzést szerettem volna ehhez fűzni. Köszönöm.